

SOS
LAPSIKYLÄ

Lasten digiraati - hanke

Loppuraportti

Elina Stenvall, Laura Siren ja Meri Marjamaa
15.12.2023

Hankkeen toteuttaminen

Lasten digiraati -hankkeen tavoitteena on ollut lasten yhteiskunnallista osallistumista tukevan Digiraati-alustan kehittäminen lapsille sopivaksi tavaksi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Hankkeen tarkoituksena on ollut tukevan toimintamallin suunnittelu, testaus ja mallinnus, fasilitaattoreiden rekrytointi, koulutus, perehdytys ja tukeminen, lapsille suunnattujen digiraatien toteutus ja raportointi, viestintä sekä jatkokehitykseen osallistuminen. Lasten digiraati -hanke on toteutettu oikeusministeriön toimeksiannosta ja kansallisen lapsistrategian tuella. Hanketta ovat olleet toteuttamassa SOS-Lapsikylän lisäksi Nuorten Akatemia, Suomen punaisen ristin nuorten turvatalot sekä Itla. Hankkeesta on tämän loppuraportin lisäksi kirjoitettu väliraportit, joissa on keskitytty kuvaamaan erityisesti lapsille suunnattujen digiraatien toteutumista sekä taustaksi luotua materiaalia sekä lasten digiraadin toimintamallin rakentumista ja sekä ratkaisuja hankinnan kuvauksessa esitettyihin kysymyksiin. Lisäksi väliraporteissa kuvattiin digiraatien fasilitointiin, rekrytointiin ja koulutukseen liittyviä ratkaisuehdotuksia. Tässä loppuraportissa kuvataan hankkeen kokonaisuus. Raportti on jaoteltu hankkeen tavoitteiden mukaan ja jokaisen otsikon alla on kerrottu sen tavoitteen toteuttaminen. Loppuraportti on kirjoitettu kahdessa erässä, keväällä 2023 ja marraskuussa 2023.

1. Lasten yhteiskunnallista osallistumista Digiraadin avulla tukevan toimintamallin/-mallien suunnittelu, testaus ja mallinnus

Digiraati-alustan kehittäminen on edennyt vuoden 2023 aikana ja teknisessä kehittämisessä on tunnistettu keskeiset muutoskohdat ja reunaehdot lasten digiraatien toteutumiseksi. Lisäksi teknisen alustan muutostyöt on aloitettu loppuvuonna 2023. Toimintamalleja on suunniteltu koko hankkeen aikana yhdessä nuorten digiraatien kehittämisen kanssa, ja käyttöliittymää, toimintamalleja ja ohjeita on testattu ja mallinnettu yhdessä. Toimintamallit on kuvattu tarkemmin tämän raportin liitteenä (liite 1).

Lasten Digiraati -hanke on osoittanut, että idea lasten kuulemisesta digitaalisen alustan avulla soveltuu myös 10-15 -vuotiaille lapsille, kunhan tekninen toteutus saadaan myös lapsille toimivaksi. Lasten ja nuorten digiraatien toteutuksessa suurin ero on keskustelun fasilitoinnissa. Lasten kohdalla keskustelua tulee fasilitoida enemmän ja lapsille osoitettujen kysymysten tulee olla selkeitä ja kohdennettuja. Yhtenä hankkeen lopputuloksena on, että lasten digiraadit voidaan saada toimimaan myös yhteistyössä koulujen kanssa. Yhteistyö mahdollistaisi opettajille apua yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn, oppilaille tukea Digiraati-alustan käyttöönottoon sekä virkamiehille tukea lasten ja nuorten näkemysten keräämiseen tarvittaviin teemoihin liittyen. Koulu yhteistyöhön liittyy myös demokratiakasvatuksellinen elementti, sillä alakouluikäisten lasten kanssa työskentely ja Digiraadin tutuksi tekeminen mahdollistavat lasten osallistumisen Digiraatiin myös myöhemmin. Samalla yhteistyö ratkaisisi myös sellaisen digitaaliin alustoihin kirjautumisen tuen tarpeen, joka ei suoraan poistu teknisillä ratkaisuilla. Lapset tarvitsevat usein aikuisen tukea ja opastusta digitaalisessa ympäristössä toimimiseen. Hankkeen myötä Digiraati on osoittautunut kaiken kaikkiaan tarpeelliseksi työkaluksi lasten kuulemiseen ja lapsille hyödylliseksi tavaksi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Erityisryhmien tavoittamisen osalta Lasten digiraati -hanke osoitti, ettei erityisryhmien tavoittaminen digitaalisilla alustoilla ole välttämättä helppoa tai aina edes paras mahdollinen lähtökohta mutta samalla ne tarjoavat uudenlaisia mahdollisuuksia erilaisten lapsiryhmien tavoittamiseen. Erityisryhmille omien raatien tarjoaminen ei vaikuttanut oleelliselta, vaan erityisryhmiinkin kuuluvat lapset valitsivat keskustelut enemmän teeman mukaan. Näin ollen kyse on pikemmin digiraateihin valittavista teemoista, joiden perusteella keskusteluun osallistutaan, kuin siitä onko keskustelu suunnattu jollekin tietylle kohderyhmälle. Teema määrittää sen, keiden kanssa siitä halutaan keskustella, joka puolestaan vaikuttaa siihen, keitä mukaan kutsutaan.

2. Lapsille suunnattujen digiraatien fasilitaattorien rekrytointi, koulutus, perehdytys ja tukeminen

Digiraati-palvelun toimivuuden kannalta on tärkeää, että fasilitointiin liittyvät toimintamallit ovat yhtenäisiä nuorten ja lasten digiraadeissa. Nuorten pilotin ja Lasten digiraati -hankkeen yhteistyönä on luotu verkkokoulutusmateriaali, joka määrittelee pitkälti myös fasilitoinnin koulutusmallin. Malli perustuu siihen, että digiraadin toteuttaja hakee Digiraati-käyttöoikeuksia käytyään verkkokoulutuksen. Moodle-alustalla toteutetussa koulutusmateriaalissa on materiaalia, joka on erityisesti luotu lasten digiraatien ohjaamisen näkökulmasta.

Osana Lasten digiraati -hanketta toteutettiin myös ministeriökartoitus, joka on kuvattu tarkemmin erillisessä PowerPoint -muotoisessa loppuraportissa (liite 5). Kartoituksessa tuli esiin, että ministeriöiden näkökulmasta digiraatien toteutuksessa on oleellista laatu, mutta samalla niillä tulee tavoittaa myös laaja joukko erilaisia lapsia ja nuoria. Kartoituksessa selvisi myös, että Digiraati-alusta nähdään ministeriöissä hyödyllisenä lisätyökaluna lasten ja nuorten kuulemisessa. Osa ministeriöiden virkamiehistä kokee, että heillä olisi valmiudet toteuttaa itsenäisesti raateja, mutta osa ministeriöiden virkamiehistä tarvitsisi tukea digiraatien fasilitointiin sekä kohderyhmän tavoittamiseen. Ministeriökartoituksen tuloksia on huomioitu myös toimintamallin kuvauksessa.

Lasten digiraatien fasilitoinnissa tulee kiinnittää huomio erityisesti kysymysten asetteluun ja lapsen ajatuksien ja näkemyksien rohkaisuun sekä raadin pituuteen. Lasten kanssa toimiessa voi olla paikallaan luoda ajallisesti lyhyempiä raateja. Myös työpajamaiset toteutukset ovat osoittautuneet toimiviksi lasten kanssa. Myös fasilitoijan kokoaikainen läsnäolo raadissa on tärkeää, jotta lapsen kanssa voi keskustella asioista reaaliaikaisesti. Lasten kanssa digiraadit ehdotetaan toteutettavaksi niin, että raati on sovitusti auki ja silloin myös fasilitoiva aikuinen on paikalla.

3. Lapsille suunnattujen digiraatien suunnittelu ja toteutus sekä raportointi

Alla olevaan taulukkoon on koottu Lasten digiraati -hankkeessa toteutetut digiraadit. Tarkemmat kuvaukset löytyvät liitteestä 2. Kaikki raadit toteutettiin syksyn 2022 ja kevään 2023 välisenä aikana.

Digiraadin teema	Määrä	Osallistujat	Huomiot
Teema 1 Käyttökokemuksia Digiraadista	2	9–13-vuotiaita lapsia. Osallistujia yhteensä 42, ja he olivat Tampereen lasten parlamenttilaisia ja Espoossa sijaitsevan alakoulun 6.-luokkalaisia.	Digiraadissa selvitettiin hankkeen alkuvaiheessa Digiraatiin liittymiseen ja käyttämiseen liittyviä kokemuksia.
Teema 2 Someturvallisuus	1	21 Espoossa sijaitsevan alakoulun 6-luokkalaista oppilasta iältään 11-12-vuotta.	Raadissa selvitettiin, miten kyseinen ikäryhmä tuottaa sisällöllistä keskustelua ja millaisia erityispiirteitä keskustelun ohjaamisessa on lasten kanssa keskusteltaessa.
Teema 3 Mitä on laatu lastensuojelussa?	1	Lastensuojelutaustan omaavia 10–15-vuotiaita. Osallistujat tavoitettiin lastensuojelusisältöä tuottavan sosiaalisen median tilin kautta.	Raatiin ilmoittautui yhteensä 82 osallistujaa, joista 7 kirjautui raatiin. Raadissa keskustelu jäi vähäiseksi, mutta aihe aiheutti some-tilillä vilkasta keskustelua.
Teema 4 Kouluruokailu	2	11–12-vuotiaita Kirkkonummelta. Osallistujat tavoitettiin kouluyhteistyön kautta, ja heitä oli 67.	Yhteistyössä kahden koulun ja Maa- ja Metsätalousministeriön kanssa toteutettu Digiraati
Teema 5 Kriisistä kriisiin	3	42 14–15-vuotiasta Tampereella sijaitsevasta yläkoulusta.	Digiraadin ajatus vaikuttamisesta ja osallistumisesta on monelle nuorelle vieras, joten nuoret tarvitsevat varhaisempia kokemuksia kuulluksi tulemiseen. Kouluyhteistyö erinomainen keino tehdä Digiraatia tunnetuksi.

Taulukko 1. Toteutuneet Digiraadit

Hankkeen aikana toteutettiin yhdeksän digiraatia, joissa oli kaikkiaan viisi eri teemaa. Hankkeen alusta lähtien tunnistettiin Digiraati-alustan sen hetkiset haasteet kirjautumiseen liittyen ja lasten tuen tarve, joten suurin osa piloteista tehtiin kouluyhteistyönä. Kaksi digiraatia toteutettiin muuten kuin koulujen välityksellä. Kouluyhteistyön kautta tavoitettiin laajasti erilaisia lapsia, niin taustaltaan kuin tietoteknisiltä

taidoiltaan ja vaikuttamiskokemukseltaan. Jokaisesta viidestä Digiraati-teemasta kirjoitettiin raportti, ja ne löytyvät tämän loppuraportin liitteenä (liite 2).

Hankkeen aikana huomattiin, että lapsille suunnattujen digiraatien suunnittelu ei juuri poikkea muille suunnattujen digiraatien suunnittelusta. Suurin ero muodostuu lapsille soveltuvan kielen valinnasta sekä lapsille ymmärrettävän sisällön luomisesta. Nämä teemat nousivat esiin myös ministeriökartoituksessa ja niihin annetaan vastauksia toimintamallin kuvauksessa.

4. Lapsille suunnatun digiraati-viestinnän suunnittelu ja toteutus

Eryteisesti lapsille suunnattua Digiraati-viestintää on valmisteltu vuoden 2023 aikana. Viestintää on suunniteltu yhdessä nuorten digiraati -pilotin kanssa.

Lasten digiraati -hankkeessa on luotu materiaaleja, joita voidaan hyödyntää Digiraadin esittelyssä ja järjestämisessä lapsille. Materiaaleista on luotu sekä järjestäjän että opettajan materiaalipaketit, jotka sisältävät moninaisesti erilaista materiaalia ja ovat käytettävissä viestinnän tukena myös hankkeen päättymisen jälkeen. Opettajan materiaalipakettia on lisäksi valmisteltu yhteistyössä opettajien ja opetushallituksen kanssa. Lisäksi viestintämateriaalia on luotu erityisesti koulujen ja opettajien tarpeisiin.

Digiraati-verkkopalvelun teknisen kehittämisen viivästymisen vuoksi lapsille suunnattua Digiraati-viestintää ei päästy toteuttamaan suunnitellusti hankeaikana. Sen sijaan hankkeen aikana on laadittu materiaaleja viestinnän toteuttamiseksi hankkeen päättymisen jälkeen.

Jotta Digiraati-palvelusta saadaan aktiivinen ja elinvoimainen, tulee siihen käyttää tulevaisuudessakin henkilöresursseja ja rahaa. Viestinnän osalta jokainen digiraadin toteuttaja viestii itse omasta raadistaan ja markkinoi sitä omissa kanavissaan. Tämän tukena on valmiiksi luotua materiaalia, joissa sanoitukset, logot ja värit ovat yhdenmukaisia. Näin varmistetaan, että myös tulevaisuudessa palvelun yleinen tunnettuus lisääntyisi. Tunnettavuuteen tulisi panostaa ja toteuttaa valtakunnallisia viestintäkampanjoita hyödyntämällä paikkoja, joissa lapset ja nuoret liikkuvat, kuten kouluja. Kun palvelu on tuttu ja lapsi tai nuori ymmärtää, mihin sitä käytetään, niin on todennäköisempää, että hän myös sitä käyttää. Kun lapsilta kysyttiin digiraatien yhteydessä, miten he haluaisivat tiedon alustalla käytävistä keskusteluista ja yleisemmin Digiraati-palvelusta, niin he nostivat esiin sosiaalisen median tai luotettavan aikuisen. Näin ollen viestinnässä tulee myös huomioida, että Digiraati-viestintää ja markkinointia tulee kohdistaa myös aikuisille.

Hankkeessa laadittujen materiaalien avulla lasten ja nuorten digiraatien viestintää voidaan toteuttaa yhteisesti ja yhteisen linjan mukaisesti. Hankkeen toimijat ovat myös tunnistaneet, että viestintä on silloin tehokkainta ja vaikuttavinta, kun lapset ja nuoret viestivät toisilleen. Osana hankkeen viestintää on toteutettu video, jossa digiraatiin osallistuneet lapset kertovat kokemuksistaan. Palvelun ollessa käytössä voi olla tarpeen pohtia lisäksi lapsista ja nuorista koostuvaa somelähettelä-/viestintäohjausryhmän perustamista, joka suunnittelee ja toteuttaa lapsille ja nuorille suunnattua Digiraati-materiaalia. Viestintäsuunnitelma on tämän raportin liitteenä (liite 3.). Viestintäsuunnitelmaan sisältyy myös luettelo tässä hankkeessa tuotetuista viestintämateriaaleista.

5. Digiraati-palvelun jatkokehittämiseen osallistuminen ja arviointi

Tässä hankkeen osakokonaisuudessa Itla toteutti tutkimusperustaisen arvioinnin Digiraati-palvelun kehittämisen tueksi. Arviointi toteutettiin kirjallisuuskatsauksena keräämällä ja hyödyntämällä vaikuttavuustietoa vastaavista kansainvälisistä lasten osallisuuden tukemisen toimintamalleista. Määrällistä aineistoa ei voitu hankkia, sillä alaikäisten lasten keskustelun seuraaminen olisi vaatinut tutkimuslupien hakemista, joten kehittämisen määrällistä arviointia ei tehty. Sen sijaan arvioinnissa keskityttiin aikaisemman tutkimuksen esiin nostamiin kokemuksiin sekä suuntaviivoihin jatkoarvioinnissa. Lasten digiraadin jatkokehittämisen kannalta arvioinnin uudelleen fokuoitetumisen näihin aihealueisiin koettiin hyödylliseksi, sillä kaikki tieto on käytettävissä myös Digiraati-verkkopalvelun jatkokehittämisessä. Kirjallisuuskatsaus on luettavissa kokonaisuudessaan tämän loppuraportin liitteenä (liite 4).

Lisäksi lasten digiraati -hanke on osallistunut digiraadin jatkokehittämiseen vuoden 2023 aikana. Jatkokehittämisessä on huolehdittu erityisesti Digiraadin soveltumisesta myös lapsille suunnattujen digiraatien toteuttamiseksi.

LIITTEET

Liite 1. Toimintamallit

Lasten digiraati toimintamalli

Elina Stenvall ja Laura Sirén
SOS-Lapsikylä

Toimintamalliin on kuvattu ensin yleiset periaatteet Digiraatien luomiseksi sekä tuki Digiraatien toteuttamiseksi. Tämän jälkeen kuvataan alustava toimintamalli sekä suunnitelma viestinnän toteuttamiseksi. Lopuksi nostetaan esiin myös muutama vaihtoehto koordinaation järjestämiseksi.

Digiraati-koulutus

Digiraatien toteuttamisen pohjaksi on luotu Digiraati-koulutus. Jotta organisaatio voi järjestää digiraateja, tulee organisaation edustajan käydä Digiraadin koulutus, joka toteutetaan tällä hetkellä loppuvuonna 2023 Moodle-koulutuksena. Näin varmistetaan, että koulutuksen käynyt on sisäistänyt Digiraadin perusasiat. Testin suoritettuaan osallistuja sitoutuu noudattamaan turvallisemman tilan periaatteita ja saa itselleen todistuksen, jolla saa oikeusrekisterikeskuksesta Digiraatiin organisaation admin-oikeudet. Fasilitointiin ja Digiraadin toteuttamiseen voidaan tarjota mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan kevytkoulutusta tai sparraustukea koordinoivan toimijan toimesta.

Toinen Digiraatien pohjaksi muodostunut tekijä on koordinointi. Digiraatien turvallisuutta ja laadukkuutta valvotaan koordinoivan tahon toimesta. Raatiin osallistuville voidaan toteuttaa palautekysely osallistumisesta ja laadukkaasta vaikuttamisesta. Jos huomataan palautteesta, että toiminnassa on puutteita, voidaan tarjota lisäkoulutusta. Lasten digiraati-hankkeen päättyessä loppuvuonna 2023 on vielä epäselvää, miten raatiin koordinointi tulevaisuudessa toteutetaan.

Tarjottava tuki organisaatioille

Koulutuksen myötä organisaatiot saavat admin-oikeudet Digiraatien järjestämiseen, mutta hanketyöryhmän näkemyksen ja ministeriökartoituksen tulosten mukaan monet organisaatiot tulevat tarvitsemaan tukea digiraatien perustamiseen, fasilitointiin, lasten ja nuorten tavoittamiseen ja viestintään onnistuneen keskustelun järjestämiseksi. Tässä keskeisessä roolissa olisikin koordinoiva taho, joka voi tarjota tukea.

Koordinoivan tahon tehtävänä on huolehtia hankkeen jälkeen tapahtuvista toimenpiteistä ja palvelun käyttöönotosta lasten digiraatien osalta. Näin ollen koordinoiva taho toteuttaisi viestintää palvelun tunnettavuuden lisäämiseksi ja huolehtisi palvelun laajemmasta käyttöönotosta tarjoamalla tukea digiraatien toteuttajille ja hiomalla digiraatien järjestämiseen, fasilitoijien koulutukseen ja tukemiseen liittyviä toimintaprosesseja. Koordinoivan tahon valvonnan avulla voidaan edesauttaa digiraatien laadun toteutumista.

Koordinaation sisältö	Mitä	Huomioita
Alkukartoitus	Käydään läpi toimijan tarpeita, odotuksia ja aikatauluja	Tarkoitus tunnistaa tarve digiraadin toteuttamiselle
<i>Tukea digiraadin järjestämiseen</i>	Digiraadin tavoite ja tärkeys, kohderyhmä ja toteutustapa	Tämän pohjalta valmistellaan digiraadin sisältö ja tarvittavat materiaalit
<i>Tukea teknisiin ja sisällöllisiin kysymyksiin</i>	Tuetaan digiraadin perustamista	Tuetaan organisaatiota digiraadin perustamisessa
Viestintä ja nuorten tavoittaminen	Viestitään suunnitelman mukaan digiraadista	Sopimuksen mukaan eri tahot viestivät digiraadista
Digiraadin avaaminen ja fasilitointi	Fasilitoiva organisaatio vastaa raadin sujuvuudesta ja turvallisuudesta	Ongelmatilanteita voidaan ratkoa yhdessä
<i>Tukea digiraadin lopettamiseen</i>	Käydään läpi, miten digiraati on sujunut ja miten loppulausuma kirjoitetaan	Varmistetaan loppulausuman hyödyntäminen ja siitä viestiminen
Arviointitapaaminen	Kerätään opit kokemuksista	Varmistetaan, että digiraati on vastannut odotuksia ja saadaan tietoa kehityskohteista
Verkostotilaisuus	Tukiorganisaatio järjestää Digiraateja toteuttaneille tilaisuuksia	Jaetaan osaamista, kokemusta ja tietoja raatien toteutuksista

Taulukko 2. Tuki digiraadin toteutukseen

Alustava toimintamalli

Tässä kuvataan alustava toimintamalli, joka tarkentuu ja muokkautuu teknisen toteutuksen tarkentuessa. Digiraati ratkaisee tarpeen päästä keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa verkkovälitteisesti ja paikasta riippumatta. Lasten digiraati -hankkeen yhtenä tavoitteena oli löytää ratkaisu haavoittuvassa tai heikommassa asemassa olevien lasten tavoittamiseen. Näiden kohderyhmien tavoittamisessa ja mukaan saamisessa ovat avainasemassa kansalaisjärjestöt, jotka kohtaavat kyseisiä lapsia ja nuoria päivittäin.

Tekninen toteutus ja koordinointi

Lasten digiraati -mallissa ilmoittautuminen raateihin tulee tapahtua sivustolla ja sen tulee olla teknisesti mahdollisimman helppoa. Lapsi syöttää tarvittavat tiedot ja luo itselleen käyttäjätunnuksen ja salasanan, joilla pääsee osallistumaan valitsemiinsa raateihin.

Lasten digiraati -malli rakentuu yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Yhteistyön osa-alueita ovat koordinointi, sisällöt ja lasten kanssa työskentely. Teknisen toteutuksen myötä selkenee tarve aikuisen tuelle sekä sivustolle rekisteröitymisessä että raateihin ilmoittautumisessa. Lasten digiraateja edistetään yhdessä koulujen kanssa. Digiraati tarjoaa opettajille mahdollisuuden saada materiaalia tunneille ja samalla koululuokat voidaan saada keskustelemaan Digiraadissa esillä olevista teemoista. Lasten tavoittaminen

digiraatiin onnistuu parhaiten koulujen kanssa yhteistyössä. Kouluissa toteutettujen digiraatien myötä alusta ja konsepti tulee lapsille tutuksi, jonka seurauksena heidän on helpompi hakeutua sinne myös myöhemmin. Lapsia tavoitetaan myös järjestöistä. Lasten tavoittamisessa myös viestintä on oleellisessa roolissa.

Käytännön järjestelyt

Digiraatien sisältöjä tuotetaan kahdella tavalla 1) aikuisten tarpeista 2) lasten kiinnostuksen mukaan. Sisällöllisesti digiraateja luodaan tarpeen mukaan ja lapsille ymmärrettävällä tavalla. Jokainen digiraati saa oman lyhyen alustuksen, jonka jälkeen keskustelua käydään sekä lasten aloitteesta ja heidän vastauksiinsa tarttuen että aikuisten esittämällä kysymyksillä.

Fasilitoinnista huolehtii lasten kanssa työskentelyyn tottunut aikuinen, joka huolehtii lasten näkökulmasta kiinnostavan ja turvallisen keskustelun onnistumisen. Digiraadin toteuttamiseksi on käytävä koulutus, jonka myötä digiraadin voi lapsille toteuttaa. Toimintamalli perustuu tässäkin mukana olevan koordinoivan tahon tai välittäjäorganisaation rooliin.

Lasten digiraadille sopiva kesto on ajallisesti noin 2-5 päivää riippuen aiheesta ja mukana olevien lasten iästä ja lukumäärästä. Mitä nuorempia lapset ovat sitä lyhyempi ja tiiviimpi digiraati voi olla. Myös mahdollisuus yksittäiseen keskusteluun on vaihtoehto lasten digiraadin järjestämiseksi.

Lasten digiraati	Toteutustapa	Edellytykset/tehtävät
Tekninen toteutus	Kirjautuminen sivustolla, käyttäjätunnus ja salasana	Mahdollisimman vähän aikuisen tukea vaativia tehtäviä rekisteröitymisessä ja ilmoittautumisessa. Vaihtoehtoisesti rakennetaan kokonaan aikuisen tuen varaan.
Koordinaatio ja viestintä	Välittäjäorganisaatio tai kollektiivi	Huolehtii koulutuksesta, tiedon muokkaamisesta lasten tarpeisiin sopivaksi ja arvioinnista
Sisällöt ja aikataulu	Välittäjäorganisaatio tai kollektiivi toteuttaa, lapset ja tilaajat tuottavat	Tuotetaan sekä lasten omia että aikuisen tarpeista lähteviä teemoja. Aikataulutetaan keskustelut lyhyemmiksi (2-5 päivää tai yksittäinen työpajamainen keskustelu)
Lasten tavoittaminen	Luodaan yhteistyörakenne koulujen, kansalaisjärjestöjen, kuntien ja alueiden kanssa	Opettajille/ohjaajille jne. mahdollisuus hyödyntää digiraateja omassa

		opetuksessaan/työssään mukana olevien lasten kanssa.
Arviointi	Toteutetaan sekä alustan että keskustelujen arviointi	Ulkopuolisen tahon toteuttama arviointi.

Taulukko 3. Digiraadin toimintamalli.

Kun Digiraadin toteutusmalli on toiminnassa, on myös sen sisällöksi luotavissa toimintamalli. Tälle yksi mahdollinen malli kuvataan alla.

Toiminta	Mitä	Huomioitavaa
Toimijan tarve kuulemiselle	Toimijalle (alue, ministeriö, kansalaisjärjestö) tulee tarve kuulla lapsia ja nuoria	Jotta voi valita digiraadin, tulee olla tietoinen sen olemassa olost, digiraadin esittely
Toimija ottaa yhteyden koordinoivaan tahoon	Koordinoiva taho varmistaa tarpeen ja tilaa Moodle-tunnukset koulutukseen	
Toimija käy koulutuksen	Koulutus pitää sisällään kaikki laadukkaan digiraadin osa-alueet ja sen jälkeen saa organisaation admin-tunnukset	Koulutuksessa on lopputesti, jonka suorittamisesta saa sertifiikaatin/todistuksen, jonka perusteella OKR myöntää organisaation admin-oikeudet
Digiraati suunnitellaan	Toimija tuottaa digiraadin sisällön, tavoitteen ja tarpeen, joiden pohjalta luodaan digiraatipohja	Tämän voi toteuttaa joko itsenäisesti tai yhdessä koordinoivan tahon kanssa
Digiraati perustetaan	Luodaan alustalle kortti, ilmoittautuminen ja ohjeet	Koulutuksessa saa materiaalia tässä hyödynnettäväksi
Digiraadin fasilitoiminen ja raportointi	Toimija valitsee sopivan fasilitaattorin, joka toteuttaa digiraadin ja kirjoittaa loppuraportin. Materiaali koulutukseen saadaan koulutuksesta.	Fasilitoiminen voi olla iso resurssikysymys, joten on syytä pohtia, mikä mahdollisuus koordinaatioryhmän jäsenillä kouluttaa omia vapaaehtoisiaan fasilitaattoreiksi ja luoda fasilitaattoripooli.

Taulukko 4. Digiraadin sisällöllinen toimintamalli.

Toimintamallin osaksi on ehdotettu koordinoivaa tahoa, joka ottaisi vastuulleen Digiraatien koordinoinnin. Alla on kuvattu vaihtoehtoja koordinoivan tahon rakenteeksi ja mahdolliseksi rahoituspohjaksi. Malli perustuu siihen, että keskustelujen fasilitoijat saadaan tilaajalta tai vapaaehtoisista.

Koordinoiva taho	Resurssi	Rahoitus	Huomioita
Kollektiivi	1 htv (toiminnan johtaminen ja vapaaehtoistyön koordinointi)	Ulkopuolisella rahoituksella, varainhankinnalla ja avustuksilla. Voitaisiin rahoittaa myös valtionavustuksilla.	Toimisi valtionhallinnosta itsenäisenä, jos rahoitus omaa. Mukana olisi kollektiivin organisaatioiden tuki ja esimerkiksi vapaaehtoiset. Onnistuminen kiinni kollektiivin onnistumisesta. Kilpailutus myös mahdollinen.
Osaamiskeskus tms. rakenne	1 htv (toiminnan johtaminen ja koordinointi)	Kilpailutus, valtionavustus	Osaamiskeskusrakenteessa rahoitus jakaantuisi useammalle organisaatiolle mutta samalla saataisiin mukaan useamman organisaation tuki. Kilpailutus myös mahdollinen.
Yksittäinen taho	1 htv (toiminnan johtaminen ja koordinointi)	Kilpailutus, valtionavustus	Avataan valtionavustushaku tai kilpailutus yksittäiselle toimijalle hakeutua Digiraatien koordinoijaksi.

Taulukko 5. Digiraadin koordinointi.

Liite 2. Digiraatien loppuraportit

Raportti Käyttökokemuksia-digiraadista

Kahteen käyttökokemuksia digiraadista -raatiin osallistui yhteensä 42 lasta, iältään 9–13-vuotiaita. Raadit järjestettiin työpajamuotoisina demoraateina, jossa projektityöntekijä vieraili kahden eri ryhmän luona kertomassa ja esittelemässä digiraatia. Tämän jälkeen lapset saivat itsenäisesti ohjeiden avulla ilmoittautua, rekisteröityä ja kirjautua mukaan raatiin ja käydä keskustelua omista havainnoistaan ja käyttökokemuksistaan raadissa. Tämän raportin havainnot perustuvat raadissa käytyyn keskusteluun sekä projektityöntekijän havainnointiin ja ryhmissä käytyyn suulliseen palautekeskusteluun.

Rekisteröityminen Digiraati-palveluun

Osallistujat kokivat Digiraadin hyvänä palveluna ja helppona väylänä vaikuttamiseen ja osallistumiseen, mutta palvelun käytön aloittaminen koettiin vaikeaksi. Osallistujat kokivat, että kirjautuminen oli liian monivaiheinen, ja automaattiviestit olivat epäselviä eli lapsi ei ymmärtänyt viestien sisältöä tai osannut toimia viestin ohjeiden mukaisesti. Myös osa rekisteröitymiseen liittyvistä sanoista koettiin vaikeaksi ymmärtää esim. kotikunta. Havainnoinnin perusteella osa palvelun automaattisista viesteistä saapui sähköpostin roskaposti-kansioon, josta osallistuja ei osannut etsiä raadin kutsulinkkiä. Tässä tapauksessa osallistujilla oli mahdollisuus saada apua kirjautumiseen projektityöntekijältä tai ryhmän työntekijältä, mutta osallistujat, kertoivat, että toisenlaisessa ympäristössä/olosuhteissa he olisivat todennäköisesti luovuttaneet ja jättäneet rekisteröitymättä palveluun ja osallistumatta raatiin. Osallistujat arvioivat, että rekisteröitymisen vaikeus johtui nimenomaan rekisteröitymisen monivaiheisuudesta, epäselvistä virheviesteistä palvelussa ja kutsulinkkien epäselvistä teksteistä. Projektityöntekijän havainnointiin perustuen tämän ikäisillä lapsilla on puutteita digitaalisissa taidoissa, esim. sähköpostin käytössä, joita rekisteröitymiseen ja kirjautumiseen tarvitaan. Osalla osallistujista oli ongelmia kirjautua omaan sähköpostiinsa ja siten osallistua raatiin.

Digiraati-palvelu ja keskustelu

Osallistujat arvioivat Digiraati-alustan helppokäyttöiseksi ja keskustelualustalle kirjoittamisen ja viestimisen selkeäksi. Teknisesti osallistujat toivovat mahdollisuutta sosiaalisesta mediastakin tuttuihin reaktioihin, kuten peukutus ja sydän. Osallistujat antoivat palautetta siitä, että viestien vastauksiin ei pystynyt vastaamaan, mikä vaikeutti keskustelun seuraamista. Palvelun eri toiminnot (keskustelu ja aineisto) löydettiin helposti. Demoraadin keskustelun seuraamiseen toi haasteensa verkkosivun ominaisuus, jossa sivu pitää käyttäjän itse päivittää, jotta keskustelun uudet viestit tulevat näkyviin. Osallistujat toivoivat myös, että itsekirjoitetut viestit erottuisivat jollain tapaa viestiketjusta.

Digiraati-palvelu ei kirjaa käyttäjää automaattisesti ulos, vaan pitää käyttäjän kirjautuneena, mikä on tietosuojariski. Teknisenä huomiona osallistujat kertoivat, että sivusto ei skaalaudu oikein kaikilla älylaitteilla.

Digiraadin fasilitointi

Fasilitoinnin näkökulmasta raatien ohjaaminen vaatii fasilitoijilta ymmärrystä ja kokemusta lapsen kohtaamisesta. Lapset ovat kehitystasoltaan ja taidoiltaan erilaisia, ja osa osallistujista vaatiikin erityistä tukea myös raadissa osallistumiseen. Raadeissa tuen tarve näyttäytyi mm. yksilöllisenä kysymyksen asetteluna, lisäohjeistuksena ja rohkaisun tarpeina. Monille lapsille ja nuorille kirjoittaminen ei ole luontainen tapa sanoittaa omia ajatuksiaan, ja tähän monet nuoret kaipasivatkin tukea. Demoraadeissa osallistujilla oli mahdollisuus kommunikoida fasilitoijan kanssa myös suullisesti, mitä monet osallistujat myös hyödynsivät, ja esimerkiksi täydensivät kirjoitettua viestiään suullisesti.

Kysymyksen asettelulla on merkittävä rooli siinä, miten pitkästi lapset kirjoittavat ja jäsentelevät ajatuksiaan. Raatien keskusteluissa oli ominaista, että viestit olivat lyhyitä, ja fasilitoijan tuli tehdä lisäkysymyksiä, jotka tukivat ja johdattelivat lasta vastaamiseen ja ajattelun heräämiseen. Vuorovaikutus muiden osallistujien kesken oli keskustelussa vähäistä, ja keskusteluun ilmestyi myös aiheeseen kuulumattomia roskaposti-viestejä, jotka työllistivät fasilitoijaa.

Käyttökokemuksia-raadeissa selvitettiin myös lasten ajatuksia siitä, millaisiin teemoihin he haluaisivat ottaa kantaa, ja mistä aiheista digiraateja tulisi järjestää. Ehdotuksia tuli paljon ja teemoja olivat mm. maailman turvallisuustilanne, sota ja Ukrainan tilanne, ilmastonmuutos, taloustilanne (ruuan hinta), sukupuolen moninaisuus, mielenterveyteen – ja hyvinvointiin liittyvät asiat ja kysymykset, kiusaaminen ja syrjintä. Fasilitoijan näkökulmasta lapsia kiinnostavat hyvin samankaltaiset asiat kuin nuorten digiraatien puolella.

Yhteenveto

Digiraatien osallistujat kokivat osallistumisen mielekkäänä ja arvioivat, että voisivat osallistua raatiin toistekin, mikäli raadin teema on mielenkiintoinen. Digiraati-palvelun haasteena nähtiin monivaiheinen ja hankala rekisteröityminen, mutta muuten palvelu arvioitiin toimivaksi tavaksi osallistua ja vaikuttaa. Digiraati nähtiin osallistujien toimesta helppona ja vaikuttavana vaikuttamiskanava, kun taas fasilitoijan näkökulmasta Digiraadin osallistumisominaisuuksia tulisi lisätä ja monipuolistaa, jotta lapset voivat käyttää palvelua itsenäisesti ja palvelu olisi kaikkien käytettävissä.

Raportti Someturvallisuus-digiraadista

Hankkeen kolmas digiraati toteutettiin 27.9-30.9.2022 Someturvallisuus-teemalla. Raati toteutettiin Päiväkehrän koulun 6.-luokalla, joka osallistui myös käyttökokemuksia -digiraatiin. Näin varmistettiin, että kaikki osallistujat pääsivät keskittymään raadin sisällölliseen keskusteluun ilman rekisteröitymisen ja kirjautumisen tuomia haasteita. Someturvallisuus-raadin loppulausuma toimitettiin luokan opettajan toimesta Espoon kaupungille, jossa suunnitellaan lasten ja nuorten someturvallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Raadin keskusteluun osallistui 21 11–12-vuotiaista lasta.

Raatikeskustelu käytiin pääosin kahden oppitunnin aikana, jonka jälkeen oppilailla oli mahdollisuus käydä kommentoimassa keskustelua myös omalla ajalla. Opettaja toimi luokassa oppilaiden tukena raatiin kirjautumisessa, ja raadin keskustelun ohjaaminen tapahtui etänä Digiraadin peruserätyksen mukaan

keskustelussa. Raatiin jätettiin yhteensä 394 viestiä ja kommenttia, mikä osoittaa, että osallistujat olivat erittäin aktiivisia ja osallistuivat mielellään tämän kaltaiseen keskusteluun. Keskustelun sujuvuutta helpotti varmasti se, että verkkosivusto oli osallistujille ennestään tuttu, koska he olivat osallistuneet jo aikaisemmin käyttökokemuksia digiraatiin. Tässä digiraadissa olikin tarkoitus testata, miten tämän ikäiset lapset tuottavat sisältöä keskusteluun ja mitä keskustelun ohjaamisessa ja fasilitoinnissa tämän ikäisten lasten kanssa tulee ottaa huomioon.

Keskustelu

Keskustelun viestien perusteella voidaan todeta, että tämän ikäiset lapset kertovat mielellään omia kokemuksiaan ja osallistuvat mielellään digiraadin kaltaiseen keskusteluun. Keskusteluun osallistuminen sujui osallistujilta hyvin, mutta viestiminen oli pitkälti osallistujien ja fasilitoijien välistä eli osallistujien välistä kommunikointia tapahtui vähäisesti. Tämän ikäisille lapsille on tyypillistä, että he kirjoittavat ja vastaavat kysymyksiin hyvin lyhyesti. Keskusteluun jätetyt viestit olivatkin hyvin lyhyitä ja fasilitoijan tuli esittää paljon lisäkysymyksiä, jotta keskusteluun saatiin raadin tavoitteisiin vastaavaa sisältöä. Näin ollen fasilitoijalla oli hyvin paljon töitä, ja tämän kaltaisessa raadin toteutuksessa olisi ollut tarvetta toiselle fasilitaattorille.

Fasilitointi

Raati osoitti, että lapsille järjestetyissä digiraadeissa on erityispiirteitä nimenomaan keskustelun ohjaamisessa ja raadin fasilitointiin liittyen. Raadissa tehtiinkin seuraavat huomiot keskustelun ohjaamisesta:

- Lapsille tulee viestiä selkeästi. Viestien tulee olla lyhyitä, sillä erityisesti lapsilla on vaikeuksia lukea ja sisäistää pitkiä viestejä.
- Lauseissa ei tule käyttää vaikeita käsitteitä tai lausemuotoja. Jos käyttää käsitteitä, niin ne tulee avata mahdollisimman yksinkertaisesti.
- Lapset hahmottavat kysymykset paremmin, kun esittää yhden kysymyksen/viesti.
- Keskustelun voi aloittaa suljetulla kysymyksellä, mutta avoimet kysymykset antavat enemmän tilaa vastaukselle.
- Lapset kokevat erityisenä, että heidän viestintäänsä reagoidaan jollain tapaa (tykkäys, kommentti, nosto).
- Lasten kanssa keskusteleminen vaatii fasilitoijalta tarkkuutta, jotta hän osaa muotoilla jokaiselle osallistujalle kysymyksen lapsentasoisesti. Näin ollen viestien vastaamiseen voi mennä paljonkin aikaa, joten keskustelussa on hyvä olla kerralla useampi fasilitoija (riippuu myös toteutustavasta).

Palaute

Raadin jälkeen oppilaiden kanssa käytiin palautekeskustelu, jossa tiedusteltiin oppilaiden kokemuksia digiraatiin osallistumisesta. Kaikki osallistujat kertoivat kokemuksen olleen positiivinen, ja samalla useampi oppilas kysyi seuraavaa mahdollisuutta osallistua raateihin. Tämä osoittaa, että jotta lapsi innostuu Digiraadista, hänelle pitää tarjota tuki ja turvallinen ympäristö kokeilla Digiraatia, jonka jälkeen hänellä on

valmius ja innostus osallistua raatiin itsenäisesti. Näin ollen kouluysteistyö on yksi erinomainen vaihtoehto Digiraadin lanseeraamiseen ja siihen, että lapset löytävät Digiraati-verkkopalvelun.

Raportti Mitä on laatu lastensuojelussa -digiraadista

Lastensuojelun piirissä oleville 10–15-vuotiaille lapsille toteutettiin 22.11.–2.12. aikavälillä Mitä on laatu lastensuojelussa? -digiraati. Raati toteutettiin SOS-Lapsikylän toimesta, ja siihen koulutettiin fasilitoijiksi kaksi SOS-Lapsikylän työntekijää. He koulututuivat tehtävään itsenäisesti perehtymällä Punaisen ristin fasilitoijien koulutusmateriaaliin. Kyseinen koulutusmateriaali toimii pohjamateriaalina Digiraati-palvelun lisensointi- ja koulutusmateriaaleille, joita ollaan tällä hetkellä toteuttamassa yhteistyössä Nuorten digiraatien kanssa. Itsenäisen perehtymisen jälkeen fasilitoijien kanssa järjestettiin ennen digiraadin alkua tapaaminen, jossa oli mahdollisuus keskustella ja kysyä digiraadista. Fasilitoijilta saatu palaute oli rohkaisevaa, sillä toimintatapa koettiin toimivaksi ja joustavaksi. Itsenäinen koulutusmateriaali tarjosi fasilitoijille mahdollisuuden perehtyä aiheeseen oma-aikaisesti, tapaamisessa sai kysyä mieltä askarruttavia asioita ja samalla sovittiin fasilitoija vuoroista niin, että yksi fasilitoija hoitaa keskustelua/päivä.

Mitä on laatu lastensuojelussa? -digiraadista viestittiin ensimmäiseksi SOS-Lapsikylän omien kontaktien kautta suoraan kohderyhmälle sekä muiden lastensuojelutoimijoiden kautta. Lisäksi raatia mainostettiin Digiraadit.fi-tilillä Instagramissa. Tämän kautta ilmoittautumisia saatiin kaksi. Digiraadista viestittiin myös SOS-Lapsikylän ylläpitämän SOS-Kehittäjänuorten Tiktok-tilillä, joka tavoittaa yli 9000 lasta ja nuorta ja jossa lastensuojelun kokemusasiantuntijanuoret tuottavat itse lastensuojeluun liittyvää sisältöä. Raadista kertova Tiktok-julkaisu oli kokemusasiantuntijanuoren tekemä, ja puhutteli nuoria osallistumaan digiraatiin. Julkaisun jälkeen raatiin ilmoittautui verkkoilmoittautumislomakkeen kautta 80 nuorta. Näin ollen raatiin ilmoittautui yhteensä 82 nuorta, ja heille lähetettiin ohjeet palveluun rekisteröitymiseen ja raatiin kirjautumiseen sekä erillinen kutsulinkki raatiin. Näistä kaikista ilmoittautuneista raatiin kirjautui ainoastaan seitsemän henkilöä, joista osa ei jättänyt keskusteluun yhtäkään kommenttia.

SOS-Lapsikylässä on tunnistettu, että raadin aihe puhuttaa lastensuojelun piirissä olevia nuoria. Tarkempi tarkastelu osoittikin, että monet nuoret jättivät asiasta kommenttinsa TikTok-julkaisun kommenttikenttään, mutta kynnys digiraatiin osallistumiselle oli lopulta liian suuri. TikTok-julkaisun kommenttikentässä rohkaistiin nuoria useaan otteeseen osallistumaan digiraatiin, mutta nuoret eivät tähän reagoineet. Tässä yhtenä syynä varmasti oli monimutkainen rekisteröitymisprosessi, mutta se ei varmastikaan yksistään selitä raatiin ilmoittautujien ja osallistujien suurta eroa. Tämän ikäiset käyttävät mielellään itselleen tuttuja sovelluksia, joten digiraadin tunnettavuus, voi olla yksi rajoittava tekijä.

Mitä on laatu lastensuojelussa? -raatiin jätettiin osallistujien toimesta kolme kommenttia ja yksi kommentoijista palasi keskusteluun jättämään lisäkommentin. Näin ollen raadin vähäisen sisällön takia, raadista ei tehty loppulausumaa, mutta raati osoittaa, että lapset ja nuoret tarvitsevat erittäin matalankynnyksen vaikuttamis- ja osallistumistapoja, jotta he osallistuvat.

Raportti Kouluruokailu –digiraadeista

Tapauskuvaus yhteistyöstä

Lasten digiraati -hankkeessa toteutettiin kokeilu, jossa maa- ja metsätalousministeriön Kouluruoka-hankkeeseen otettiin mukaan Digiraati -keskustelu. Kokeilu sai alkunsa ministeriökartoituksesta, jossa tuli ilmi mahdollinen kiinnostus Digiraatiin. Kartoituskeskustelun jälkeen sovittiin uusi Teams-tapaaminen, jossa keskusteltiin aikataulusta ja muista käytännön tarpeista. Tässä yhteydessä päätettiin toteuttaa Digiraati yhteistyössä koululuokkien kanssa. Ministeriön virkamies lupautui selvittämään hankkeessa aiemmin mukana olleita kuntia ja kouluja ja SOS-Lapsikylä huolehti Digiraadin perustamisesta. Sisällön ja esitettävien kysymysten muotoiluista sovittiin yhdessä. Mukaan valikoitui yksi kunta ja sieltä kaksi koulua ja kolme luokkaa. Kaikki mukana olleet luokat olivat 5.-luokkia eli oppilaat olivat 11–12-vuotiaita.

Tämän jälkeen sovittiin tapaamiset Teamsillä opettajien kanssa, joissa käytiin lyhyesti läpi Digiraadin käytännön toteuttaminen ja tekniset edellytykset sekä sovittiin ajankohta, jolloin keskustelu käydään. Keskusteluajaksi sovittiin ns. tuplatunti eli puolentoistatunnin mittainen oppitunti. Näissä tapaamisissa oli läsnä SOS-Lapsikylän asiantuntijat sekä opettajat. Tapaamisten jälkeen SOS-Lapsikylän asiantuntija sai oppilaiden sähköpostit. Asiantuntija loi tämän jälkeen Digiraadin, liitti sinne osallistujat sekä aikuiset fasilitaattoreiksi. Sovittiin myös, että fasilitaattorit esittelevät itsensä osallistujille ainoastaan alustalla, jolloin kokemus vastaa Digiraadin ideaa.

Digiraati-päivän koittaessa fasilitaattorit kirjautuivat keskusteluun ja esittelivät sinne itsensä. Oppilaat liittyivät luokassa keskusteluun saamiensa ohjeiden mukaan ja päästyään kirjautumaan alustalle aloittivat keskustelun siellä. Opettajat kävivät oppilaiden kanssa läpi alustalle liittymisen, jonka jälkeen oppilaat keskustelivat itsenäisesti. Ensimmäinen digiraati järjestettiin 2.2. ja toinen 8.2. ja niihin osallistui yhteensä 67 oppilasta.

Keskustelut sujuivat hyvin. Oppilaat osallistuivat aktiivisesti ja kahdessa keskustelussa kerättiin yhteensä noin 900 kommenttia. Yhtään kommenttia ei tarvinnut poistaa eikä yhdestäkään huomauttaa. Oppilaat vastasivat kysymyksiin, tykkäsivät toistensa vastauksista sekä nostivat itse esiin aiheita, joista he halusivat keskustella. Opettajien näkemysten mukaan tunnelma luokissa oli innostunut ja oppilaat olivat mielellään mukana. Oppilaat itse kysyivät, milloin voisivat osallistua uudelleen.

Molempien keskustelujen jälkeen käytiin lyhyt yhteenvetokeskustelu opettajien ja fasilitaattoreiden kesken, jossa kuultiin opettajien näkemys onnistumisesta sekä ministeriön virkamiehen kokemus keskustelusta. Samalla saatiin sovittua, miten asiaa tämän jälkeen edistetään.

Ministeriön näkökulmasta saatiin vastauksia haluttuihin teemoihin ja kysymyksiin ja monia keskusteluja olisi voinut jatkaa myös pidempään. Opettajien näkökulmasta Digiraati tarjosi hyvän välineen monenlaisten taitojen opettamiseen. Kehittämisen näkökulmasta kokeilu tarjosi oivallisen näkymän siihen, miten lapset lähtevät keskustelemaan vieraan fasilitaattorin kanssa ja miten he erilaisiin kysymyksiin vastaavat. Oppilaiden näkökulmasta osallistuminen tarjosi välineen kertoa näkemyksiä.

Osallistajat	Rooli	Tehtävät	Kokemukset
Oppilaat	Keskustelijat	Kirjautua alustalle ja osallistua keskusteluun	Innostuneita ja aktiivisia
Opettajat	Mahdollistajat ja käytännön asioiden hoitajat	Sopia aikataulu, toimittaa sähköpostiosoitteet ja opastaa oppilaita, Oppilaiden rekisteröitymisessä ja kirjautumisessa ohjeistaminen ja auttaminen.	Positiivisia, alusta tarjosi mahdollisuuksia monenlaiseen oppimiseen
Ministeriön virkamies	Sisällöntuottaja ja fasilitoija	Tuottaa sisällöt raatiin ja miettiä yhteistyötahot, auttaa muotoilemaan kysymyksiä ja osallistua keskusteluun	Antoi vastauksia toivottuihin teemoihin ja lisäsi ymmärrystä asian eri puolista
Kehittäjät	Käytännön toteuttaja ja fasilitoija	Digiraati-alustaan liittyvät tehtävät, sisällöntuottamisessa avustaminen, aikataulut, kysymysten asettaminen, Loppulausuman kirjoittaminen	Antoi vastauksia niihin kysymyksiin lasten osallistumisesta ja kyvystä käydä keskustelua, joita kaivattiin.

Taulukko 6. Kouluruoka-digiraadin toteutus.

Raportti Kriisistä kriisiin -Digiraadeista

SOS-Lapsikylä järjesti kolme samansisältöistä digiraatia teemalla Kriisistä kriisiin. Digiraadeissa hyödynnettiin SPR:n aikaisemmin järjestämää Turvallisuus: Kriisistä kriisiin -digiraadin pohja- ja suunnitelmateriaaleja. Tavoitteena oli tavoittaa 13–15-vuotiaita, sillä aikaisemmat Lasten digiraati -hankkeen puitteissa järjestetyt raadit olivat suunnattu nuoremmille lapsille. Kriisistä kriisiin -digiraadit järjestettiin koulu yhteistyönä yläkoulussa. Yläkoulusta valittiin kolme luokkaa, jotka osallistuivat Kriisistä kriisiin -digiraatiin yhteiskuntaopin tunnilla. Tällä tavalla pystyttiin varmistamaan, että saamme osallistujia raateihin ja osallistujat saavat rekisteröitymiseen ja kirjautumiseen aikuisen tuen. Vaikkakin digiraatien teemassa ei ollut erityisryhmille suunnattua erityisyyttä, niin yhteistyökouluksi valittiin Tampereen seudulta yläkoulu, jossa on paljon maahanmuuttajataustaisia oppilaita, niin että koulussa on luokkia, joissa jopa yli

puolet oppilaista on maahanmuuttajataustaisia. 13–15-vuotiaat olivat mielenkiintoinen kohderyhmä, sillä hankkeen aikana kerätty kokemus on osoittanut, että lapset ja nuoret tarvitsevat positiivisia kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta, jotta he itsenäisesti innostuisivat osallistumaan digiraateihin. Kriisistä kriisiin – digiraadit toteutettiin niin, että hanketyöntekijä oli paikalla luokassa havainnoimassa digiraatiprosessia. Hanketyöntekijä myös keskusteli osallistujien kanssa vaikuttamisesta ja siitä, että miten nuoret kokevat oman mielipiteensä kertomisen ja osallistumisen. Keskustelu osoitti, että suurimmalla osalla tämän ikäisistä nuorista on hyvin vähän osallistumisen kokemuksia, eivätkä he ole siten päässeet vaikuttamaan asioihin. Näin ollen, kun nuorilla ei ole kokemusta osallistumisesta ja vaikuttamisesta, heille voi olla hyvin vierasta osallistua digiraati-keskusteluun, perustella omia näkemyksiään ja ymmärtää osallistumisensa vaikutusta. Tämä näkyi myös digiraati-keskustelussa, jossa monella nuorella oli vaikeuksia perustella omia vastauksiaan ja kertoa omia mielipiteitään.

Koska Digiraati-verkkosivuston tekniset kirjautumis- ja rekisteröitymishaasteet ovat tiedossa, niin digiraatien tarkoituksena ei ollut havainnoida kirjautumista ja rekisteröitymistä, mutta merkittävimmät haasteet näissäkin digiraadeissa tällä kohderyhmällä oli kirjautumis- ja rekisteröitymisvaiheessa. 13–15-vuotiaiden ikäryhmässä oli nuorempia ikäryhmiä enemmän osallistujia, jotka pääsivät digiraatiin itsenäisesti, mutta silti suurin osa osallistujista tarvitsi lisäopastusta ja ohjeistusta kirjautumiseen ja rekisteröitymiseen. Jokaisessa luokassa oli 1–2 oppilasta, jotka eivät yrityksistään huolimatta päässeet rekisteröitymään verkkosivustolle, ja syy rekisteröitymisen epäonnistumiseen jäi tuntemattomaksi.

Kriisistä kriisiin -digiraadit järjestettiin perjantaina 17.2. tamperelaisessa yläkoulussa yhteiskuntaopin tuntien aikana. Kolmeen raatiin osallistui yhteensä 42 14–15-vuotiaista nuorta. Yhteistyökoulu valikoitui hanketyöntekijän kontaktien kautta. Kyseisessä yläkoulussa erityispiirteenä on, että koulussa on paljon maahanmuuttajataustaisia nuoria ja kouluun tullaan sellaisilta Tampereen alueilta, joissa asuu suhteessa paljon sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevia perheitä. Digiraatien järjestämisestä sovittiin suoraan koulun yhteiskuntaopin opettajien kanssa, jotka kokivat, että digiraatien teema ”kriisistä kriisiin” sopii hyvin yhteiskuntaopin tunnille ja digiraati on erinomainen oppimiskokemus vaikuttamisesta. Digiraadeista kirjoitettiin tiedote, jonka opettajat lähettivät etukäteen huoltajille. Tiedotteessa kerrottiin tulevasta digiraadista sekä digiraati-verkkosivuston tietosuojakäytännöistä.

Raadit toteutettiin live-keskustelun tapaan yhden oppitunnin aikana. Tämän lisäksi oppilaille oli mahdollisuus käydä keskustelua raadissa oppitunnin jälkeen, mutta yksikään oppilas ei käynyt kirjoittamassa keskustelussa oppitunnin jälkeen. Hanketyöntekijä osallistui raateihin paikan päällä, sillä tunnin aluksi keskusteltiin vaikuttamisesta ja tutustuttiin Digiraatiin. Tämän jälkeen digiraatia demottiin ns. normaaliin tapaan eli osallistujat ilmoittautuivat verkkolomakkeen kautta digiraatiin, ja saivat tämän jälkeen sähköpostiinsa ohjeet rekisteröitymiseen ja osallistumiseen sekä automaattisen kutsun liittyä digiraatiin. Monet osallistujat tarvitsivat apua erityisesti rekisteröitymisen vahvistusviestin vahvistamisessa.

Kouluyhteistyön kautta digiraateihin saatiin eri taustaisia nuoria, mikä näkyi myös keskustelussa. Ne nuoret, joilla oli aikaisempaa kokemusta osallistumisesta ja vaikuttamisesta, kertoivat digiraati-keskustelussa avoimemmin omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Sen lisäksi he pystyivät perustelemaan omia kommenttejaan paremmin kuin sellaiset nuoret, jotka kokivat vaikuttamisen vieraaksi. Osa osallistujista

kirjoitti keskusteluun hyvin lyhyesti, jolloin fasilitaattorin tuli tehdä paljon lisäkysymyksiä, jotta sai kaivettua esiin osallistujan ajatuksia. Kirjallinen ilmaisu oli osalle osallistujista hyvin haastavaa.

Digiraati-oppitunti päätettiin yhteiseen keskusteluun, jossa oppilaat antoivat suullista palautetta digiraadista ja siihen osallistumisesta. Suurin osa oppilaista arvioi, että ei osallistuisi digiraatiin vapaa-ajallaan, mutta joukossa oli myös osallistujia, jotka kertoivat, että aiheen ollessa tarpeeksi mielenkiintoinen, he voisivat osallistua raateihin myös vapaa-ajalla. Kysyttäessä, mikä olisi mielenkiintoinen aihe, niin tähän ei osattu vastata. Sen sijaan monet oppilaat totesivat, että jonkinlainen palkkio voisi motivoida osallistumaan. Opettaja koki yhteistyön erittäin toimivaksi ja hyödylliseksi, ja digiraadin erinomaisena työkaluna vaikuttamiseen. Opettaja oli myös tyytyväinen siihen, että he pystyivät olla avuksi Digiraati-verkkosivuston kehittämisessä.

Liite 3. Viestintäsuunnitelma

VIESTINTÄSUUNNITELMA DIGIRAATI-KUMPPANUUSHANKKEELLE

Mitä

Maaliskuussa 2022 oikeusministeriön demokratiaverkkopalvelujen yhteyteen avattiin uudenlainen digitaalinen osallistumisen alusta lasten ja nuorten osallistumisen tueksi nimeltään Digiraati. Osana uudistusta oikeusministeriön Nuortenideat.fi-palvelu poistui käytöstä elokuussa 2022.

Lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ja toimijuuden vahvistaminen oli yksi pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteista. Lasten ja nuorten osallistumisen vahvistaminen on myös pääministeri Petteri Orpon hallituksen tavoitteena.

Digiraati-kumppanuushankkeen tarkoituksena on kehittää Digiraadin yhteyteen toimintamalli, joka lisää vuorovaikutusta eri-ikäisten ja eri taustoista tulevien lasten ja nuorten sekä julkisen hallinnon (valtio, alue, kunta) välillä ja sitä kautta parantaa päätöksenteon laatua. Toimintamallin tavoitteena on vahvistaa valtionhallinnon, järjestötoimijoiden ja tutkimuksen välistä kumppanuutta lasten ja nuorten osallisuuden tukemisessa.

Kuka

Oikeusministeriö vastaa Digiraadin ylläpidosta ja kehittämisestä mm. opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön (kansallinen lapsistrategia) osoittamien määrärahojen turvin. Digiraadin kehitystyöhön osallistuvat lisäksi nuorisotalon valtakunnallinen Osallisuuden osaamiskeskus, Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalot sekä Tampereen yliopiston ALL-YOUTH-hanke. Oikeusrekisterikeskus vastaa oikeusministeriön toimeksiannosta Digiraadin kehittämiseen liittyvistä tehtävistä suhteessa palvelun toimittajaan.

Kenelle

Viestinnän kohderyhmät:

1. Raateihin kutsuttavat lapset ja nuoret
  - a. vaikuttamisesta kiinnostuneet/ vaikuttamistoiminnassa mukana olevat lapset ja nuoret (aktiiviset)
  - b. lapset ja nuoret, jotka eivät ole mukana vaikuttamassa tai joilla on haasteita osallistua, mukaan lukien erityisryhmiin kuuluvat lapset (passiiviset)
2. Digiraatia käyttävät organisaatiot (viranomaistahot, koulut ja järjestöt)
3. Aikuiset, jotka tukevat lapsia osallistumaan (koulutyöntekijät, nuorisotyöntekijät, huoltajat, kansalaisjärjestöjen työntekijät, jotka ohjaavat ja toimivat lasten ja nuorten kanssa.

Ydinviestit kohderyhmittäin:

Lapsille ja nuorille: Osallistu ja vaikuta Digiraadissa. Digiraadissa saat oman äänesi kuuluviin keskustelemalla itseäsi kiinnostavista aiheista ja teemoista. Keskustelet nimettömästi turvallisessa ympäristössä. Osallistu, keskustele, vaikuta!

Viranomaisille: Digiraati on oikeusministeriön verkkopalvelu, joka tarjoaa luotettavan ja turvallisen alustan lasten ja nuorten kuulemiseen sekä vuoropuheluun lasten, nuorten ja päättäjien välillä. Digiraadin tarkoituksena on ohjattujen verkkokeskustelujen avulla tuoda lasten ja nuorten ääntä kuuluviin päätöksenteossa. Digiraadin kautta on mahdollista saada suora keskusteluyhteys myös sellaisiin lapsiin ja nuoriin, jotka eivät muutoin välttämättä tule kuulluiksi tai osallistu yhteiskunnalliseen keskusteluun. Digiraati on kehitetty yhteistyössä kansallisen lapsistrategian, lasten ja nuorten parissa toimivien kansalaisjärjestöjen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Kehitystyössä on hyödynnetty tutkimustietoa lasten ja nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta.

Järjestöille/kansalaistoimijoille/kouluille: Digiraati on oikeusministeriön verkkopalvelu, jonka tarkoituksena on tarjota kaikille alle 29-vuotiaille yhdenvertainen mahdollisuus saada äänensä kuuluviin yhteiskunnallisissa kysymyksissä ja päätöksenteossa. Digiraadissa saatte lapset, nuoret ja päättäjät keskustelemaan lasten ja nuorten kanssa yhdessä tunnistamianne heitä kiinnostavista aiheista. Digiraadin avulla voidaan näyttää lapsille ja nuorille, miten laaja ja jokaisen arkea koskettava yhteiskunnallisen päätöksenteon ala on ja miten tärkeää on, että myös lasten ja nuorten näkemykset tulevat siinä kuulluiksi. Digiraadin kautta on mahdollista saada mukaan myös heidät, jotka eivät muutoin osallistu yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tai tiiviimpi viesti:

Digiraati on lapsille ja nuorille suunnattu verkkopalvelu, jossa lapset ja nuoret voivat osallistua keskusteluun heitä kiinnostavista aiheista ja siten saada äänensä kuuluviin päätöksenteossa. Digiraadeissa keskustelua käydään nimettömästi ja ohjatusti turvallisessa ympäristössä. Tue ja mahdollista lapsia ja nuoria osallistumaan ja vaikuttamaan.

Aikataulu

Lanseeraus- ja viestintäsuunnitelma riippuvat osaltaan palvelun käyttöönoton aikataulusta ja käytettävissä olevista resursseista. Tavoitteena on käynnistää lanseerausviestintä marras-joulukuun 2023 aikana.

Riskit

Uutta Digiraati-palvelua ei löydetä. Palvelun laajempi käyttöönotto viivästyy. Palvelu ei toimi teknisesti / palvelu ei ole riittävän helppokäyttöinen.

Arviointi ja mittarit

Viestinnän vaikuttavuuden arviointia tehdään seuraavien palautteiden avulla:

1. Tapa mitata osallistujien määrää ja asetettu tavoitemäärät
2. Sosiaalisen median näyttökerrat ja mahdollinen vaikuttajayhteistyön palaute
3. Digiraatien seurantaan tulee luoda palautejärjestelmä, jolla Digiraatien toteuttajilta ja osallistujilta saatu palaute kerätään.

Digiraadin viestintäbudjetti tulevaisuudessa:

Jotta Digiraati-palvelun tunnettavuutta saadaan lisättyä, ja palvelun käyttö saadaan elinvoimaiseksi ja osaksi yhteiskunnallisen kuulemisen rakennetta, tulee viestintään pystyä osoittamaan resursseja: rahaa sekä henkilöresursssia. Uuden palvelun käyttöönotto vie aikaa ja viestintää tulee tehdä pitkäjänteisesti. Ehdotus viestintäbudjetista täydennetään myöhemmin.

Viestinnän tavoitteet Digiraadin kehitys- ja lanseerausvaiheessa

TAVOITE 1: Digiraati tavoittaa kohderyhmänsä ja tulee tunnetuksi niiden keskuudessa. Kohderyhmänä lapset ja nuoret, koulut, järjestöt, kunnat, hyvinvointialueet ja ministeriöt. Tavoitteena on tuoda esiin kokemuksia ja onnistumisia toteutetuista digiraadeista ja viedä eteenpäin lasten ja nuorten esiin nostamia näkemyksiä (loppulausumat).

TAVOITE 2: Digiraadista viestitään selkeällä, kiinnostavalla ja saavutettavalla tavalla. Kohderyhmänä ovat lapset ja nuoret, heidän parissaan töitä tekevät aikuiset sekä viranomaiset ja päätöksentekijät. Digiraati-viestinnässä olennaisinta on lasten ja nuorten äänen ja mielipiteiden esille tuominen erityisesti loppulausumien muodossa. Digiraati-menetelmän tunnettuuden kannalta viestinnän tulee olla kiinnostavaa ja vahvistaa mielikuvaa menetelmän hyödyllisyydestä ja merkityksellisyydestä.

TAVOITE 3: Kumppanien tukemien toimijoiden toteuttamat Digiraadit tunnetaan lasten ja nuorten ja heidän kanssaan töitä tekevien keskuudessa. Tieto tulevista raadeista sekä toteutettujen raatien vaikuttavuudesta tavoittaa lapset ja nuoret sekä heidän parissaan töitä tekevät. Lapset ja nuoret löytävät raateihin ja heitä osataan niihin myös ohjata. Digiraati-viestinnän tulee olla oikea-aikaista, saavutettavaa ja innostavaa. Viestinnän tulee olla monikielistä (vähintään suomi ja ruotsi).

Digiraadin palvelulupaus: Digiraatiin osallistuva lapsi tai nuori voi olla varma, että hänen mielipiteensä viedään eteenpäin asiasisältöjen kannalta olennaisille päätöksentekijöille. Digiraadin jälkiviestinnässä saavutetaan raateihin osallistuneet lapset ja nuoret.

DIGIRAATI – VIESTINNÄN TOIMENPITEET LANSEERAUS- JA JATKOKEHITYSVAIHEESSA			
Vastuu	Mitä	Kanava(t)	Milloin
SPR Nuorten turvatalot	Digiraatien loppulausumista koostuvan pamfletin jakaminen kansanedustajille ja	Nuorten turvatalon ja osaamiskeskuskumppaneiden	Kesä 2023

	nuorten parissa toimiville sekä siitä viestiminen laajasti sosiaalisessa mediassa. Panostaminen pamfletin levittämisestä seuraaviin toimenpiteisiin kuten jatkokommentointiin ja mahdolliseen medianäkyvyyteen.	sosiaalisen median tileillä ja nuoretjaosallisuus.fi -sivustolla.	
Koordinaatti	Digiraati-itseopiskelukurssin julkaisu ja kurssista viestiminen.	Koordinaatti.fi-verkkopalvelussa tiedotteiden, tapahtumailmoitusten, artikkeleiden ja podcastien muodossa Koordinaatti-utiskirjeessä ja Koordinaatin somessa: erityisesti Facebookissa ja Instagramissa (lisäksi Twitterissä ja LinkedInissä). Kontaktoidaan toimijoita suoraan puhelimitse/sähköpostitse.	kesä 2023
SPR Nuorten turvatalot	Utiskirje nuorille -kokeilua jatketaan	Kokeillaan Digiraati-utiskirjettä nuorille sopivassa viestintäkanavassa (esim. WhatsApp)	syksy 2023
SPR Nuorten turvatalot	Nuorilähtöisten raatien vapaaehtoisten rekrytointi, kouluttaminen ja tukeminen Digiraativiestintään liittyen.	Punainen Risti ja Nuorten turvatalot viestii Digiraadista loppulausumista koostuvan pamfletin muodossa. Loppulausumien tiivistykset julkaistaan Digiraadin Instagramissa (@digiraadit) ja nuorten turvatalon sosiaalisen median tileillä; Instagramissa, Facebookissa, Twitterissä, LinkedInissä sekä TikTokissa.	jatkuva
SPR Nuorten turvatalot,	Järjestöjen tukeminen Digiraadin käyttöönotossa ja	Nuorten Akatemia viestii raadeista omilla nettisivuillaan ja	jatkuva

<p>Nuorten Akatemia</p>	<p>raadeista ja niiden loppulausumista viestimisessä heidän omille kohderyhmilleen.</p> <p>Järjestöjen toteuttamien raatien loppulausumista viestitään kumppaneiden yhteisessä Digiraadin Instagramissa.</p>	<p>somekanavissaan (Facebook, Instagram, LinkedIn). Nuorten turvatalot nuorten turvatalon sosiaalisen median tileillä; Instagramissa, Facebookissa, Twitterissä, LinkedInissä sekä TikTokissa.</p> <p>Järjestöjen toteuttamien raatien loppulausumista viestitään Digiraadin Instagramissa (@digiraadit)</p>	
<p>Koordinaatti</p>	<p>Digiraati-esittelytilaisuudet ja niistä viestiminen kuntatoimijoille. Toimijoiden tukeminen Digiraadin käyttöönotossa sekä raadeista ja niiden tuloksista viestimisessä.</p>	<p>Koordinaatti.fi-verkkopalvelussa tiedotteiden, tapahtumailmoitusten, artikkeleiden ja podcastien muodossa</p> <p>Koordinaatti-uutiskirjeessä ja Koordinaatin somessa: erityisesti Facebookissa ja Instagramissa (lisäksi Twitterissä ja LinkedInissä).</p> <p>Kontaktoidaan toimijoita suoraan puhelimitse/sähköpostitse.</p> <p>Digiraati-sisältöjä voi ehdottaa viestintäkanaviimme sähköpostitse: nutikoordinaatio(at)ouka.fi.</p> <p>Kuntatoimijoiden toteuttamien raatien loppulausumista viestiminen Digiraadin Instagramissa. (@digiraadit)</p>	<p>jatkuva</p>
<p>Nuorten Akatemia</p>	<p>Ministeriöiden tukeminen Digiraadin käyttöönotossa ja raadeista ja niiden loppulausumista viestimisessä.</p>	<p>Nuorten Akatemia viestii raadeista omilla nettisivuillaan ja somekanavissaan (Facebook, Instagram, LinkedIn)</p> <p>Ministeriöiden toteuttamien raatien loppulausumista viestitään</p>	<p>jatkuva</p>

		Digiraadin Instagramissa (@digiraadit)	
ORK	Tekninen käyttäjätuki	s-posti	jatkuva
SOS-Lapsikylä	Lasten digiraati -hankkeeseen liittyvä viestintä: Mainosjuliste lapsille Tiedote opettajille ja huoltajille Aamunavauspohja sekä tiedote Digiraadin järjestäjän/koordinoijan materiaalipaketti Video lasten kokemuksista Materiaalipaketti opettajille	Digiraati-verkkosivut, yhteinen Teams-kanava, erikseen ministeriöön toimitettavat materiaalit	Marraskuu 2023 asti
Oikeusministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö	Ministeriöiden yhteistiedote (kärkinä: Digiraadin laajempi lanseeraus, Moodle-koulutus) Kampus- ja sähköpostiviestintä valtioneuvoston sisäisesti Tietoiskut ministeriöiden omissa tilaisuuksissa Digiraadin markkinoimiseksi Digiraati lisätään Demokratia.fi-sivustolle (yläpalkki ja sivuston muut osiot)	OM ja OKM -verkkosivut ja some-kanavat Kampus (valtioneuvoston intranet) Sähköposti (VN sisäisesti) Demokratia.fi-sivu	Marras-joulukuu 2023, alkuvuosi 2024

Taulukko 7. Viestinnän toimenpiteet kehittämishankkeissa.

Liite 4. Kirjallisuuskatsaus

Mitä kansainvälinen näyttö kertoo lasten digitaalisesta osallistumisesta?

Työryhmä: Lauri Mäkinen, Taru Lilja, Aapo Hiilamo, Mari Hirvon

Tässä kirjallisuuskatsauksessa kuvaamme sitä mitä kansainvälinen näyttö kertoo lasten digitaalisesta osallistumisesta. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli vastata seuraaviin kysymyksiin kansainvälisen näytön pohjalta:

- Miten huomioida lasten osallisuuden ja toimijuuden erityispiirteet kehittämistyössä?
- Miten lasten digitaalista osallisuutta ja motivaatiota osallistua voidaan tukea?
- Miten lasten digitaalista osallisuutta voidaan kehittää mahdollisesti yhdessä lasten kanssa?
- Mitä pitää ottaa huomioon ja millaisia lasten digitaalisen kuulemisen menetelmiä on toteutettu kansainvälisesti?

Kirjallisuuskatsaus koostuu useasta osasta. Ensin kuvaamme kirjallisuuskatsauksen metodeja. Tämän jälkeen kuvailemme yleisen digitaalisen osallistumisen taustaa. Tämän jälkeen vastaamme edellä mainittuihin tarkkoihin katsauksen kysymyksiin aikaisemman tutkimuksen perusteella. Jälkimmäinen tarkastelu perustuu digitaalisen kuulemisen alustoihin. Lopuksi kuvaamme kansainvälisiä malleja lasten kuulemisen alustoista.

Itlan rooli Lasten digiraati-hankkeessa oli huolehtia kehittämisen laadullisesta ja määrällisestä arvioinnista. Emme kuitenkaan arvioineet kehittämistä määrällisesti koska määrällistä aineistoa ei voitu hankkia kohderyhmän iän vuoksi. Emme myöskään tehneet haastatteluja digiraadin käyttäjälle. Sen sijaan arvioinnissa keskityimme aikaisemman tutkimuksen kokemuksiin sekä suuntaviivoihin jatkoarvioinnissa. Lasten digiraadin jatkokehittämisen kannalta arvioinnin uudelleen fokuusoituminen näihin aihealueisiin koettiin hyödyllisemmäksi.

Kirjallisuuskatsauksen metodit

Kysymysten kannalta oleellinen kirjallisuus kartoitettiin kahdessa osassa. Ensimmäisessä kirjallisuuskatsauksen pohjana toimi systemoitu haku keskeisiin tietokantoihin. Kansainvälisessä kirjallisuuskatsauksessa hakulausekkeena käytettiin: ("digital participation" OR eparticipation OR "digital inclusion") AND (youth OR child* OR underage). Hakulauseke pidettiin mahdollisimman väljänä, koska lasten digitaalisen kuulemisen menetelmistä on niin vähän tutkittua tietoa. Siksi lähempään tarkasteluun otettiin myös artikkeleita, jotka käsittelevät aikuisten kuulemisen menetelmiä. Kyseessä ei siis ole systemaattinen kirjallisuuskatsaus – tarkoitus on, että kirjallisuuskatsaus palvelee mahdollisimman hyvin Digiraadin kehittämistä ja jatkokehittämistä. Abstrakteja löytyi 549, joista valittiin 107 artikkelia lähempään tarkasteluun. Artikkeleista 1 ei ollut saatavilla ja lisäksi löytyi vielä kaksi tupla-artikkelia, joten lopullinen lukumäärä oli 104. Näistä seulottiin pois 43 artikkelia, joten jäljelle jäi 61 artikkelia. Jäljelle jääneistä artikkeleista tunnistettiin vain muutamia osuvia tutkimuksia koko artikkelien lukemisen jälkeen.

Kartoituksen toisessa osassa käytiin läpi ensimmäisessä osassa valittujen tutkimusten kirjallisuusluettelot sekä tehtiin lisähakuja Google Scholar hakukoneen kautta. Näin varmistettiin, ettei relevantteja tutkimuksia jäänyt huomaamatta. Lisäksi olemme hankkineet tietoa muilta tutkijoilta.

Tausta:

Yleistä digitaalisesta osallistumisesta

Suuri osa lasten digitaalisen kuulemisen menetelmien kansainvälisestä tutkimuksesta koskee lasten digitaalista osallisuutta (digital inclusion). Tällä viitataan useimmiten siihen, keillä on pääsy digitaalisiin ympäristöihin. Paljon tutkimusta on tehty kyvyttömyydestä osallistua (disabilities & disadvantages) sekä internetiin ja teknologioiden pariin pääsyyn sekä digitaalisiin taitoihin liittyen. (ks. esim Wu ym. 2014). Lasten osallistumista demokraattiseen päätöksentekoon sen sijaan on tuettu kouluympäristössä, joskin tällöin osallistuminen ei useinkaan ole digitaalista (Thornberg & Elvstrand, 2012). Silti koulumaailmasta voi peilata hyviä käytänteitä myös digitaaliseen osallistumiseen.

Useat tutkimukset koskevat nuorten politiikkaan osallistumista ja sitä, eroaako digitaalinen osallistuminen (online) kasvokkaisesta osallistumisesta (offline). Myös sosiaalisen median roolia poliittisessa aktiivisuudessa on kartoitettu nuorilla. Digitaaliseen osallistumiseen demokraattisessa päätöksenteossa vaikuttavista tekijöistä, ei kuitenkaan tiedetä aikuistenkaan kohdalla tarpeeksi (Alathur ym. 2014). Lasten kohdalla tutkimusta tarvitaan lisää (Chen ym., 2021).

Aikuisilla digitaaliseen osallistumiseen vaikuttavat tekijät on jaettu sosiaalisiin ja digitaalisiin tekijöihin (Asmar ym. 2022). Sosiaalisia tekijöitä ovat tulotaso, koulutus, sosiaalinen osallistuminen, toimijuus ja hyvinvointi. Digitaalisen tason tekijöitä ovat digitaalisten laitteiden ja internetin saatavuus, asenteet, digitaaliset taidot, pehmeät taidot (taidot, jotka tukevat kommunikaatiota muiden kanssa, kuten itsetietoisuus ja itseluottamus), autonomia digitaalisten välineiden käytössä sekä ympäristön tuki ja suhtautuminen digitaalisiin välineisiin. Näiden tekijöiden monimutkainen summa on, kokeeko ihminen digitaalista osallisuutta vai osattomuutta. Aikuisten digitaalista osallisuutta edistävät ja estävät tekijät on hyvä huomioida myös lasten digiraatia suunniteltaessa, koska vanhemmillä on merkittävä rooli lapsen digitaalisen osallistumisen mahdollistamisessa.

Digitaalista osallistumista on niin ikään eriasteista. Arnsteinin klassisen osallisuuden asteiden portaiden (1969) avulla voidaan hahmottaa, mikä tavoiteltu osallistumisen aste on digitaalisessa kontekstissa demokraattiseen päätöksentekoon osallistumisessa. Burda ym. (2017) hahmottavat viisi eri osallistumisen astetta, joista kahden ylimmän kohdalla voidaan puhua aidosta, aktiivisesta ja sosiaalista osallisuutta tukevasta osallistumisesta: 1) sivusta seuraaja, 2) tiedon kerääjä, 3) osallistuja, 4) (kriittinen) arvioija ja 5) tekijä (vapaasti suomennettuna). Sivusta seuraaja, tiedon kerääjä ja osallistuja esimerkiksi seuraavat uutisia tai ovat mukana sosiaalisen median verkostoissa, jotka koskevat demokraattista päätöksentekoa. Kriittinen arvioija puolestaan osallistuu aktiivisesti keskusteluun, vastaa kyselyihin, kommentoi Twitterissä ja allekirjoittaa vetoamuksia. ”Tekijäksi” Burdan ym. (2017) jaottelussa määrittyy kansalainen, joka perustaa itse ryhmiä, joiden kautta voidaan vaikuttaa. Suomalaisessa kehittämistyössä Arnsteinin portaat puolestaan on nimetty digitaalisen osallistumisen tapoina seuraavasti: 1) informaatio, 2) konsultaatio, 3) dialogi, 4) yhteissuunnittelu sekä 5) jaettu päätöksenteko. [Vantaan kaupungin](#) hahmotelmassa kansalaisraadit sijoittuvat portaalle kolme, jossa dialogissa lasten tai aikuisten kanssa päättäjät valmistelevat asiakirjoja. Lasta ja aikuista pidetään tällöin tasavertaisena asiantuntijana. Arnsteinin osallisuuden asteet toimivat hyvin lasten demokraattiseen päätöksentekoon osallistumisen arvioinnissa. Onko lasten digiraadissa kyse

siitä, että lapset ovat tiedonantajan asemassa? Vai voiko digiraati tarjota lapsille aitoa tekijyyttä? Ja jos voi – miten?

Digitaalisesta osallistuminen ja eriarvoisuus

Suurimpana haasteena demokraattiseen päätöksentekoon osallistumisen digitalisoitumisessa nähdään kuitenkin, että se saattaa lisätä eriarvoisuutta. Pahimmillaan vain etuoikeutetut osallistuvat, kun enemmistö pysyy hiljaa (Santini & Carvalho, 2019). Päätöksentekoon osallistumisen digitalisoituminen voi oikeastaan kasvattaa eroja (mm. Grasso & Giugni, 2021). Eriarvoisuuden kasvulla viitataan usein siihen, että nuoret ja lapset, jotka tulevat hyvätuloisista perheistä, osallistuvat todennäköisesti enemmän digitaaliseen päätöksentekoon kuin vähävaraiset nuoret.

Eryteisesti lasten digiraatia kehitettäessä on otettava huomioon vanhempien tausta ja ympäristön tuki, lasten oikeudet sekä lapset, jotka ovat heikommassa asemassa varallisuuden tai neurologisen syyn suhteen (Alper ym. 2017). Lapset, joilla on oppimisvaikeuksia, tulee huomioida erityisesti digitaalisessa osallistumisessa. Heidän ICT-taitojaan tulee tukea ja kehittää eikä pelkkä digitaalisten välineiden saatavuuden tukeminen riitä (Wu, Chen, Yeh ym. 2014).

Tutkimukset osoittavat yhdenmukaisesti, että vanhempien sosioekonomisella taustalla on vaikutusta lapsen digitaaliseen osallistumiseen. Lapset, joiden vanhemmat ovat korkeasti koulutettuja ovat digitaalisilta taidoiltaan, minäpystyvyydeltään ja digitaalisiin ympäristöihin osallistumiseltaan paremmassa asemassa kuin muut (Fizesan 2012). Sosioekonominen tausta voi olla jopa tärkeämpi osallistumista ennustava tekijä kuin digitaalisten välineiden saatavuus tai kokemus digitaalisista välineistä. Havaintoa voi selittää se, että muutamien tutkimusten mukaan poliittiselle tiedolle ”altistuminen” netissä saattaa lisätä poliittista osallistumista aikuisilla (Heiss & Matthes, 2019; Hespanhol ym., 2018).

Ovatko muutenkin poliittisesti aktiiviset aktiivisia netissä (mm. Karabag & Coskun, 2013; Kim ym. 2017) ja lisääkö vanhempien poliittinen aktiivisuus lapsen demokraattiseen päätöksentekoon osallistumista? Miten saadaan muutkin osallistumaan? Lasten digiraadin kohdalla erityiseksi kysymykseksi nousevat tietosuojasiat ja yhdenvertaisuus. Miten osallistumisen yhdenvertaisuus voidaan taata tilanteessa, jossa alaikäiseltä lapselta tai nuorelta tulee pyytää myös vanhempien suostumus? Voisiko digiraatiin rekisteröityä jollakin muulla tavalla kuin sähköpostilla tai puhelinnumerolla, jolloin vanhempien suostumusta ei mahdollisesti tarvittaisi? (ks. Wessels 2012).

Kun yhdenvertainen mahdollisuus osallistua on turvattu, lasten motivaatio ja päätöksentekoon osallistumisesta voimaantumiseen ovat tärkeitä taata. Digiraadissa fasilitoijan rooli on tärkeä. Vapaaehtoisten fasilitoijien roolia on tutkittu kansainvälisessä kirjallisuudessa vain vähän (ks. Ackermann & Manatschal, 2018), mutta tutkimuksissa on havaittu, että ylipäättään ihmiskontakti pitää yllä osallistujien motivaatiota osallistua digitaaliseen demokraattiseen päätöksentekoon (Yetano & Royo, 2017). Berixin (2012) tutkimuksen mukaan myös luottamuksen rakentaminen julkisen hallinnon ja osallistujan välille on ensin tärkeää silloin kun päätöksentekoon otetaan kansalaisia osallistumaan. Tämän jälkeen mahdollistuu kontrollin antaminen kansalaisille päätöksenteossa ja päästään osallistumisen asteissa tilanteeseen, jossa

kansalaiset eivät ole ainoastaan konsultoitivina vaan osallistuvat täysimittaisesti päätöksentekoon digitaalisella alustalla.

Mitä kansainvälinen näyttö kertoo lasten digitaalisesta osallistumisesta?

Millaisia lasten digitaalisen kuulemisen menetelmiä on toteutettu kansainvälisesti? + millaiset mallit ovat vaikuttavia?

Kirjallisuuskatsauksen perusteella lasten digitaalisen kuulemisen menetelmät ovat harvassa. Nuorille ja aikuisille suunnattuja digitaalisen kuulemisen menetelmiä on kuitenkin toteutettu ja niitä on arvioitu tutkimuskirjallisuudessa. Itävallassa on toteutettu nuorille kolme digitaalisen kuulemisen hanketta. Ensimmäisen (MitMachen) hankkeen pyrkimyksenä oli saada 15-25-vuotiaita nuoria osallistumaan poliittiseen keskusteluun eri aiheista (Edelmann, Krimmer & Parycek 2008). Hankkeessa tarkasteltiin verkossa tapahtuvaa päätöksentekoprosessia sekä teknisiä seikkoja alustan käyttöön liittyen. Lisäksi hankkeessa selvitettiin osallistujien osallistumista, osallistujien välisiä suhteita sekä osallistujien kokemuksia verkossa tapahtuvasta osallistumisesta. Osallistujia rekrytoitiin eri kanavien kautta ja hankkeesta välitettiin tietoa myös peruskoulun opiskelijoille sähköpostin välityksellä.

Hanke koostui neljästä vaiheesta: yleisestä verkossa tapahtuneesta osallistumisesta, nuorten tekemien julkaisujen luokittelusta, äänestyksestä sekä tulosten julkaisemisesta. Ensimmäisessä vaiheessa keskustelijoita pyydettiin arvioimaan kahdeksan tarkastelussa olleen teeman (ympäristö, työllisyys, koulutus, terveys, sosiaaliturvajärjestelmä, infrastruktuuri, turvallisuus, poliittinen järjestelmä) mielenkiintoisuutta. Tämän jälkeen nuoret keskustelivat annetuista aiheista. Toisessa vaiheessa asiantuntijapaneeli uudelleenmuotoili nuorten antamat kommentit lyhyiksi kannanotoiksi. Kolmannessa vaiheessa kannanotot arvioitiin ja asetettiin järjestykseen. Neljännessä vaiheessa kokemukset ja hankkeen tulokset kerättiin ja julkistettiin yleisölle ja julkishallinnolle. Sivustolle palkatun moderaattorin tehtävänä oli varmistaa keskustelun laatu (kommentit koskivat aihetta, moderaattori vastasi kysymyksiin ja antoi informaatiota osallistujille) ja sensuroida epäsovikat (seksistiset, rasistiset jne.) viestit. (Edelmann ym. 2008)

Mitmachen-hanke sovelsi ylhäältä-alas-lähestymistapaa, jossa keskusteltavat aiheet oli ennalta määrätty asiantuntijoiden toimesta. Tällaisissa lähestymistavoissa osallistujien mahdollisuus keskustella muista aiheista on rajallista. Tutkijat esittävät, että kansalaiset odottavat alhaalta-ylöspäin-lähestymistapaa, jolloin he voivat päättää keskusteltavista aiheista. Mitmachen-projektin perusteella havaittiin, että nuoria olisi pitänyt osallistaa kaikkiin hankkeen vaiheisiin, myös asiantuntijapaneeliin. (Edelmann ym. 2008).

Toinen Itävallassa toteutettu projekti (Jugend2help) perustui ensimmäisestä projektista saaduille kokemuksille (Edelmann, Hoechl & Parycek 2009). Hankkeen tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, kuinka nuoria voidaan sitouttaa mukaan julkisiin päätöksentekoprosesseihin. Hanke oli avoin kaikille alaikäisille itävaltalaisille. Hanke koostui neljästä vaiheesta, joista kaksi olivat avoimia kaikille osallistujille. Ensimmäisessä vaiheessa nuorilta tiedusteltiin mitä tarpeita ja ajatuksia heillä oli julkiseen hallintoon liittyen sekä verkkosivustoon, jolla keskustelua käytiin. Nuoret osallistujat olivat myös määrittämässä verkkosivuston sisältöä. Vaiheessa käytiin läpi esimerkiksi parhaita kanavia nuorten tavoittamiseen ja sitä,

mitkä aiheet olivat nuorista kiinnostavia. Vaihe 2 keskittyi kasvokkain haastatteluihin, joissa tarkasteltiin vaiheessa 1 saatua tietoa. Keskusteluun osallistuneet muotoilivat kerätyn tiedon lausunnoiksi ja sloganeiksi. Hankkeen viimeisessä vaiheessa laadittiin nuorten ideoiden ja suositusten perusteella raportti joka esitettiin Itävallan hallitukselle. Nuorten mielestä osallistuminen hankkeeseen oli ollut positiivinen kokemus. Tutkijoiden mukaan (Edelmann ym. 2009) nuoret ovat kiinnostuneita osallistumaan, mutta samalla odottavat tulevaisuutta kuulluiksi ja että poliittiset päätöksentekijät reagoivat heidän ehdotuksiinsa. Lisäksi tutkijat esittävät, että nuoria tulisi kuitenkin eri tavoin kannustaa osallistumaan.

Nämä kaksi Itävallassa toteutettua nuorten kuulemista koskenutta projektia saivat nuorilta positiivista palautetta ja osoittivat, että nuoret ovat kiinnostuneita verkossa tapahtuvasta deliberatiivisesta keskustelusta. Tulokset viittaavat myös siihen, että verkossa tapahtuva keskustelu mahdollistaa uuden tavan ihmisten osallistamiseen. (Edelmann ym. 2009).

Kolmannessa Itävallan hankkeessa nuoret (14-19-vuotiaat) osallistuivat digitaalisesti lasten ja nuorten hyvinvointia koskevan lakiehdotuksen käsittelyyn (Scherer, Neuroth, Schefbeck & Wimmer 2009). Hanke toteutettiin yhteistyössä koulujen kanssa. Nuorille lähetettiin kattava mutta helposti ymmärrettävä informaatiopaketti lainsäädännöstä Itävallassa ja kyseisestä lakiehdotuksesta. Projektin koordinaatioitiimi valitsi lakiesityksestä ne kohdat, joiden arveli olevan kiinnostavia nuorille. Näiden pohjalta laadittiin keskustelualustalle yhdeksän erilaista keskustelulankaa. Schererin ym. (mt.) mukaan nuoria oli kuitenkin motivoitava muodostamaan mielipiteen aiheesta esittämällä pieniä ja ymmärrettäviä osia lakiehdotuksesta. Hanke alkoi kouluissa lyhyellä esityksellä, jossa kuvattiin hankkeen tarkoitus. Tämän jälkeen muodostettiin pieniä ryhmiä, jotka alustavasti keskustelivat aiheesta ja julkaisivat näkemyksensä keskustelufoorumilla. Keskustelu kesti kokonaisuudessaan kolme viikkoa ja se tapahtui niin koulutuntien aikana kuin kotonakin. Keskustelua moderoitiin väärinkäytösten välttämiseksi.

Keskustelujen jälkeen moderaattorit tiivistivät keskeiset havainnot keskustelusta ja laativat yhden lausunnon kustakin keskustelulangasta. Näiden jälkeen pieni ryhmä osallistujia keskusteli lausunnoista viikon verran. Keskustelujen päätteeksi projektitiimi laati lopullisen kannanoton, joka annettiin kaikkien osallistuneiden koulujen nimissä. (Scherer ym. 2009.)

Yhteensä keskusteluun osallistui 120 lasta, jotka julkaisivat yhteensä 230 kirjoitusta. Hankkeen lopuksi suoritettuna kyselyn perusteella nuoret suhtautuivat positiivisesti hankkeeseen: yli 60 prosenttia vastanneista (N=37) vastanneista olisi halunnut jatkaa työskentelyä ja yli 75 prosenttia piti käsiteltyä aihetta mielenkiintoisena. Nuoret kritisoivat hankkeen lyhyttä kestoja sekä vaikeaa lakiehdotusta. Hankkeen tulokset viittaavat siihen, että nuoret ovat kiinnostuneita osallistumaan julkisten asioiden käsittelyyn, ovat valmiita käyttämään aikaa niihin keskusteluihin ja osaavat suhtautua annettuun tehtävään vakavasti.

Edelmann ja ym. korostavat, että digitaalisissa kuulemisissa on tärkeää huomioida osallistujien ikäjakauma. Osallistujien ikä vaikuttaa niin osallistumiskanavien suunnitteluun, osallistumisprosessiin, rekrytointiin, keskusteltaviin aiheisiin kuin käytettyyn kieleen (ks. myös Scherer ym. 2009). Tiedetyt aiheet ja käytetty kieli eivät välttämättä ole ymmärrettäviä nuoremmille osallistujille. Rekrytoinnissa tulisi käyttää useita eri kanavia ja niitä, joista nuoret pitävät ja joita he käyttävät. Lisäksi eri instituutioita (niitä, joihin nuoret luottavat, esim. koulu) tulisi hyödyntää. On myös tärkeää huomioida, että kaikilla on tasavertainen

mahdollisuus osallistua keskusteluun. Esimerkiksi näkövammaisten osallistumista voidaan edistää niin, että sivuston tekstejä on mahdollista ”lukea ääneen”.

Englannin Milton Keynesissä toteutetussa MYSayMK-hankkeessa paikallinen valtuusto osittain luovutti oman internet-sivunsa hallinnan ja sen sisällön hallinnan nuorille vapaaehtoisille osallistujille (Freeman & Quirke 2013). Nuorille annettiin verkkosivun rajoissa mahdollisuus keskustella ja tehdä yhteistyötä yhteisiin huolenaiheisiin liittyen. Keskustelu nuorten kesken verkkosivuilla kasvoi ja keskustelua olivat stimuloimassa nuorisotyöntekijät. Projektin aikana järjestettiin useita tilaisuuksia, joissa pyrittiin sitouttamaan nuoria toimintaan. Hankkeen johdosta useita nuorten ehdottamia aloitteita vietiin eteenpäin, erityisesti joukkoliikenteen kehittämiseen liittyen. (mt.)

Aikuisilla yksi digitaalisen osallisuuden muoto ovat ns. Electronic Town Meeting-alustat (Cleland, Mulvenna, Galbraith ym. 2012). Cleland (mt.) kuvailee kokemuksia hankkeesta joka järjestettiin Pohjois-Irlannissa. Hanke koostuu erilaisista vaiheista. Ensimmäisessä vaiheessa hankkeen järjestäjät antavat informaatiota aiheesta, jonka jälkeen osallistujat keskustelevat teemasta pienryhmissä. Sivuston fasilitaattori laatii keskustelusta muistion. Keskustelujen tarkoituksena ei ole saada yksimielistä näkemystä käsiteltävistä teemoista. Asiantuntijoista koostuva koordinoititimi kerää ja arvioi muistiot ja klusteroi asiat, jotka nousevat esiin. Näkemykset laitetaan järjestykseen, joista sitten kaikki osallistujat äänestävät. Päivän päätteeksi laaditaan raportti, jossa kootusti keskustelun tavoitteet, prosessin kuvaus ja keskeiset tulokset (keskiössä asiat äänestyksen perusteella). Cleland ym. kuvaavat, että ihmisten rekrytointi oli hankalaa. Syiksi he nostivat työpajan pitkän keston, maan poliittisen historian sekä yleisen alhaisen poliittisen osallistuminen. Osallistujat pitivät kuitenkin kokemusta ja hankkeen lopputulosta hyvänä.

Tootsin (2019) mukaan useissa digitaalisen osallistumisen malleissa on ongelmia. Tootsin mukaan parhaiten tyypillisesti onnistuvat hankkeet, joissa on rajattu ajanjakso, selkeät tavoitteet, selkeästi suunniteltu osallistumisprosessi ja mittavat pyrkimykset osallistaa käyttäjiä. Toots esittää, että digitaalisen osallistumisen projektit toimivat parhaiten paikallisella tasolla.

[Miten lasten digitaalista osallisuutta voidaan kehittää? / Mitä pitää ottaa huomioon? / lasten osallisuuden ja toimijuuden erityispiirteet? Miten voidaan huomioida kohderyhmän turvallisuus ja aloitteellisuus?](#)

Lasten ja nuorten digitaalista osallisuutta voidaan parantaa ottamalla heidät mukaan jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Kirjallisuudessa nousee esiin, että ylhäältä alaspäin suunnitellut alustat antavat vain vähän mahdollisuutta nuorille määrittää toimintansa tavoista (Literat, Kligler-Vilenchik, Brough ym. 2018). Tämä liittyy myös keskeisesti siihen, puhutaanko osallistumisesta vai kumppanuudesta. Literat ym. näkevät osallisuuden olevan sitä, että osallistujat toimivat annettujen ohjeiden ja tehtävien mukaisesti. Kumppanuudessa sen sijaan kyse on siitä, että osallistujat ovat mukana suunnittelemassa projektia. Käytännössä kyse on siitä, ovatko nuoret ottamassa osaa muiden määrittelemiin osallisuuden muotoihin, vai ovatko he luomassa osallisuuden tapoja. Freeman ja Quirke (2013) puhuvat samasta ilmiöstä konsultaationa ja osallistumisena. Konsultaatiossa kansalaiset voivat antaa palautetta hankkeen järjestävälle taholle (esimerkiksi julkishallinnolle), mutta osallistumisessa on kyse kumppanuudesta. Kumppanuudessa interaktio ei ole pelkästään yksisuuntaista (kansalaiset vastaavat annettuihin teemoihin),

vaan osallistujat ovat aktiivisia kumppaneita. Aktiivisen keskustelun saamiseksi moderaattorilla on tärkeä tehtävä keskustelun ylläpitäjänä (Itten & Mouter 2022 ; Edelmann ym. 2009).

On myös syytä huomioida, että nuoret eivät ole monoliittinen kokonaisuus. Nuorten keskuudessa on erottelevia tekijöitä ja hierarkioita, kuten sukupuoli, ikä ja etnisuus. (Literat ym. 2018) Nämä tekijät voivat vaikuttaa siihen, että kuka osallistuu ja miten osallistuminen tapahtuu. (Literat ym. 2018) Osallistujien kesken voi olla vinoumaa, sillä toiset osallistuvat helpommin kuin toiset (Itten & Mouter 2022).

Osallistamisen muotoja voi olla muitakin kuin pelkkä kommentointi. On esimerkiksi ehdotettu, että osallistumista voisi toteuttaa erilaisten pelillisten elementtien kautta (Berix 2012). Suomalaiseen hankkeeseen osallistuneet nuoret suhtautuivat pelillistämiseen kuitenkin skeptisesti (Pietilä, Meriläinen, Varsaluoma ym. 2021).

Digitaalinen osallistuminen mahdollistaa laajojenkin joukkojen osallistumisen prosessiin, sillä osallistuminen on periaatteessa mahdollista kaikille (Itten & Mouter 2022). On kuitenkin huomioitava, että digitaalisten alustojen olemassaolo ei takaa digitaalista osallistumista (Scherer 2009). Osallistumista voidaan kuitenkin edistää tekemällä siitä helppoa, jotta se olisi kaikille mahdollista (Itten & Mouter 2022). Helpon osallistumisen voidaan katsoa koostuvan saavutettavuudesta ja käytettävyydestä, eli että sivustolle on helppo päästä ja keskustelu muiden osallistujien kanssa on helppoa. Sivustolla esitettävän materiaalin pitää olla ymmärrettävää ja sen tulisi olla kerrottu nuoria kiinnostavalla tavalla. Käyttäjien pitäisi myös saada palautetta heidän osallistumisestaan. (Pietilä ym. 2021.) Kun nuoret ovat löytäneet digitaalisen osallistumisen sivustolle, on tärkeää että he kokevat motivaatiota osallistua keskusteluun ja että sivuilla esitettävä materiaali on ymmärrettävää (Macintosh, Robson, Smith ym. 2003). Eli nuorten osallistumista pitää aktiivisesti tukea, sillä pelkkä sivuston löytäminen ei ole riittävää.

Digitaalisen osallistumisen tekninen toteutus voi vaikuttaa osallistumiseen, joko kannustavasti tai rajoittaen mielekästä ja tasavertaista osallistumista (Literat ym. 2018). Esimerkiksi interaktiivisilla elementeillä voidaan lisätä alustan käyttötapoja, mutta monimutkaiset järjestelmät voivat sulkea pois ne joiden digitaidot ovat heikot. Toisaalta liian yksinkertainen alusta ei välttämättä pääse hyödyntämään koko potentiaaliaan. Hyvä alusta on siis tasapainossa yksinkertaisuuden ja kompleksisuuden välillä. (Santini & Carvalho 2019.)

[Millä tavalla voidaan yhteiskehittää alustaa nuorten kanssa? Rajat ja mahdollisuudet, hyvät käytännöt.](#)

[Nostaako vierailijan \(poliitikko, päättäjät\) läsnäolo osallistumiskynnystä vai lisääkö se sitä? Ohjeita vierailijoille, käytännöt.](#)

Kirjallisuuskatsauksen perusteella sekä aikuiset että nuoret toivovat osallistumisella olevan jotain vaikutusta. Golubeva ja Ishmatova (2013) toteavat että yksi tekijä ihmisten haluttomuudelle osallistua päätöksentekoprosessiin on se, että päättäjät ja poliitikot eivät ole sitoutuneita e-osallistumisprojekteihin. Eli vaikka ihmiset jakavat kokemuksiaan ja näkemyksiään, ei niitä huomioida lopullisia päätöksiä tehdessä.

Santini ja Carvalho (2019) korostavat aikuisten digitaalista osallistumista koskien, että ideaalitapauksessa digitaalisen osallistumisen alustoilla olisi sekä horisontaalista (kansalaisten kesken) että vertikaalista interaktiota (kansalaisten ja päättäjien kesken). Tyypillisintä oli kuitenkin horisontaalinen interaktio, jossa oli ylhäältä alas tulevaa informaatiota, mutta ei mahdollisuutta vertikaaliseen interaktioon. Pietilän mukaan nuoret pitivät tärkeänä, että osallistumisella olisi jotain vaikutusta. Edelmann ja ym. korostavat, että mikäli tarkoituksena on olla demokraattinen poliittinen prosessi, vaatisi kansalaisten osallistumisen ohella keskustelua kansalaisten ja poliitikkojen välillä.

Näiden perusteella voidaan päätellä, että poliitikkojen osallistuminen enemmän kannustaisi keskusteluun kuin haittaisi sitä.

Voiko rekisteröityä muulla tavalla kuin sposti tai puhelinnumero, koska vaatii vanhempien suostumuksen (vrt. Yhdenvertaisuus)? Saako ilmoittautumisen suoraan alustalle?

Itävaltalaisessa hankkeessa (tarkista kumpi se oli) tarkoituksena oli, että osallistujilta ei kerätä mitään henkilökohtaisia tietoja (kuten käyttäjätunnusta tai salasanaa), sillä alustan tulisi olla anonyymi (Edelmann ym. 2009). Anonymiteetti on kuitenkin mahdollista saavuttaa nimimerkkien avulla, vaikka rekisteröinnissä pitäisikin ilmoittaa oma nimi (Pietilä ym. 2021) Toisaalta Berix (2012) ehdottaa, että mikäli tarkoituksena on keskustelu kansalaisten ja poliittisten päätöksentekijöiden kesken, luottamusta voi olla vaikea saavuttaa, mikäli keskustelu tapahtuu täysin anonyymisti. Yhtenä keinona luottamuksen lisäämiseksi, Berix ehdottaa kasvotusten toteuttavaa tapaamista luottamuksen lisäämiseksi.

Vapaaehtoisten (nuorten) fasilitaattoreiden rooli, koulutus jne. – miten näkyy kv-kirjallisuudessa?

Fasilitoijan tekniset valmiudet

MySayMK-hankkeessa sivustoa hallinnoivat nuoret vapaaehtoiset. Tarkempaa kuvausta roolista tai nuorten saamasta koulutuksesta ei artikkelissa mainittu (Freeman & Quirke 2013). Itävallassa toteutetussa Mitmachen-hankkeessa keskustelua oli fasilitoimassa palkattu työntekijä (Edelmann ym. 2009)

Tunteet, empowerment jne päätöksentekoon osallistumisen taustalla/lopputuloksena – motivaatio ja kokemukset osallistumisesta

Literat ym. (2018) esittävät, että digitaalisen osallistumisen intensiteetti vaikuttaa keskeisesti lasten toimijuuteen (agency). Eli mitä intensiivisemmin osallistutaan, sitä suurempi on potentiaali edistää toimijuutta. Tulokset Suomesta viittaavat siihen, että nuorten digiraatiin (Virtual Council) osallistuminen voi tukea minäpystyvyyttä yhteiskunnalliseen osallistumiseen (societal participation self-efficacy, miten tämän suomentaisi). Tutkijat kuitenkin huomauttavat, että mekanismeja digitaalisen osallistumisen ja minäpystyvyyden välillä tulee selvittää tarkemmin. (Pietilä, Lähde, Varsaluoma ym. 2022.)

Pelkkä osallistuminen ei kuitenkaan takaa voimaantumista (Literat ym. 2018). MacIntosh (2004) jakaa teknologian käytön julkisessa päätöksentekoprosessissa kolmeen osaan: digitaaliseen mahdollistamiseen

(e-enabling), digitaaliseen sitouttamiseen (e-engaging) ja digitaaliseen voimaannuttamiseen (e-empowerment). Digitaalisella mahdollistamisella tarkoitetaan, että ihmisillä on mahdollisuus käyttää erilaisia teknologisia välineitä. Tämä on ensimmäinen askel, jonka päälle digitaalinen sitouttaminen rakentuu. Digitaalisessa sitouttamisessa ihmisille tarjotaan tiloja mahdollisuuksia keskustelulle ja interaktiolle. MacIntoshin mukaan osallistaminen digitaaliseen päätöksentekoprosessiin on digitaalista voimaannuttamista.

Kirjallisuuskatsauksen artikkeleissa ei tarkasteltu lasten tai nuorten voimaantumista. Mikäli voimaantumista halutaan arvioida suomalaisten hankkeiden puitteissa, on syytä panostaa käsitteen operationalisointiin siten, että se kysymykset voimaantumisesta ovat ymmärrettäviä lapsille ja nuorille.

Keskustelu digitaalisen osallistumisen alustoilla voi aiheuttaa myös negatiivisia tunteita (Lampoltshammer, Zhu & Parycek 2019). Tutkimuksessa havaittiin, että osallistuminen voi aiheuttaa myös ahdistusta, surua ja vihaa. Negatiiviset tunteet voivat itse asiassa olla hyödyllisiä osallistumiselle. Ahdistuksen havaittiin olleen harvinaisin tunne, mutta sen havaittiin lisäävän sitoutuneisuutta. Vihan tunne sen sijaan hallitsi keskustelua useissa eri aiheissa, mutta sen ei havaittu olleen yhteydessä osallistumisen tasoon. (mt.)

Kehitysehdotuksia tuleviin arviointeihin

Keskeinen ero lasten digiraadin arvioinnissa suhteessa aikaisempaan tutkimukseen on kohderyhmän ikä. Digitaalisen osallistumisen alustoja on vain vähän alle 15-vuotiaiden lapsille. Näistä ei ole parhaan tietämyksemme mukaan tehty aikaisempia vaikutusarviointeja.

Lasten digiraatia ei voida arvioida yhdenmukaisesti aikaisemmin paljon tutkitun nuorten digiraadin kanssa. Nuorten digiraadissa keskeinen arvioinnin työkalu on ollut osallistujille lähetettävä sähköpostikysely. Alle 15-vuotiaille kyselyä ei voida lähettää. Alle 15-vuotiaan tutkimukseen osallistumisen vaatii erityistä harkintaa ja huoltajan lupaa. Lisäksi pitkien kyselyiden toimivuus lasten kohdalla kysely on liian pitkä eikä välttämättä ymmärrettävä.

Ensimmäiset havainnot digiraadin arvioista on tehty havainnoimalla keskustelujia. Näiden perusteella osallistumisaktiivisuus vaihtelee merkittävästi raadin aiheiden ja valitun raadin kulloisenikin kysymykseen liittyen. Vastaukset ovat usein tiiviitä, ja sisältävät vähän perusteluita.

Kansainväliset mallit lasten ja nuorten kuulemisen alustoista

Osana Itlan tuottamaa kirjallisuuskatsausta käytiin läpi viisikymmentä digitaalista alustaa, jotka oli koottu People Powered- nimiselle osallistavan demokratian hub -sivustolle (ks. [Airtable - Digital Participation Platforms research](#)). Työkalut on koottu maailmanlaajuisesti ja ne ovat rakennettu erilaisten osallistavien ja päätöksentekoprosessien työkaluiksi. Tavoitteena alustoihin tutustumisessa oli löytää case-esimerkkejä kohderyhmään kuuluvien 10-15 vuotiaiden lasten kanssa toteutetuista erilaisista digitaalisista osallistamisprosesseista sekä kartoittaa mahdollisia tutkimusartikkeleita mukaan kirjallisuuskatsaukseen.

Tarkastelun kohteena olevilla viidelläkymmenellä digitaalisella alustalla oli paljon keskenään samankaltaisia ominaisuuksia, mutta myös muutamia poikkeavia toimintoja. Yleisinä huomioina todettakoon, että digitaalisten osallistamisalustojen pääasialliset käyttötarkoitukset ovat kansalaisten ja hallinnon sekä eri organisaation välisen luottamuksen rakentaminen ja osallisuuden sekä sitoutumisen vahvistaminen. Keinoina tai menetelminä käytetään muun muassa ideoiden ja ehdotusten keräämistä eri tavoin koostettuihin alustoihin ja visualisointeihin, jotka mahdollistavat äänestämisen ja kommentoinnin. Lisäksi useampi alusta mahdollisti reaaliaikaiset yhteiskehittämisprosessit ja erilaisten näkökulmien sekä mielipiteiden tiedustelut ja niistä keskustelut. Alustojen taustatietoihin tutustuessa löytyi yksi whitepaper -artikkeli nimeltään Digital Engagement 101 ([Microsoft Word - public-engagement-strategies-180612.docx \(76engage.com\)](#))

Erityisesti deliberatiiviseen demokratiaan liittyvät prosessit oli toteutettu joko äänestysten, kommentoinnin, tarinoiden jakamisen tai vaikutusten arvioinnin kautta. Ne liittyivät useimmiten osallistavan budjetoinnin toteuttamiseen, kansallisen ja paikallisen päätöksenteon sekä lakien yhteisvalmisteluun ja vaikutusten arviointiin sekä näiden erilaisten prosessien seuraamisen mahdollistamiseen kansalaisille. Lisäksi osa alustoista tarjosi mahdollisuuden suunnitella ja rakentaa strategioita ja ehdotti erilaisia seuranta- ja palaute-työkaluja käytettäväksi tavoitteiden saavuttamisen seurannassa ja vaikuttavuuden mittaamisessa.

Kahdella alustalla oli hyödynnetty tekoälyä. Yhdellä alustalla tekoäly luokitteli alustalle kirjoitettua ja julkaistua sisältöä sekä muokkasi sisällöstä ehdotuksia, joista osallistajat voivat äänestää mieleistään ehdotusta (Assembl). Toisella alustalla tekoälyä ja koneoppimista hyödynnettiin laajojen ihmisjoukkojen käyttäytymisen ennustamiseen (Pol.is). Lisäksi usea alusta tarjosi mahdollisuuden yhdistää kasvokkain toteutettujen osallistavan päätöksentekoprosessien ja online – kyselyjen ja äänestysten tietoja, sekä muodosti automaattisesti visualisoituja koonteja että tilastoja kootun tiedon tulkitsemiseksi. Kahdella alustalla oli mahdollisuus kytkeä prosessit alueisiin online -karttojen avulla.

Viidellä digitaalisella alustalla oli case-esimerkki, jossa digitaalista alustaa oli käytetty lapsiin ja nuoriin liittyvän osallistamisen prosessin toteuttamiseksi. Yhteensä lapsia ja nuoria koskien oli toteutettu kuusi prosessia, joista yksi oli toteutettu koulun opettajille ja vanhemmille koskien iltapäiväkerhoja ja aktiviteetteja ja koulussa järjestettäviä muita palveluita (Open Town Hall). Pääasiassa lapsia ja nuoria koskevat digitaaliset osallisuusprosessit oli kohdennettu 15 – 29 vuotiaille lapsille ja nuorille. Juuri lasten digiraatia koskettavaan kohderyhmään spesifisti keskittyviä prosesseja ei löytynyt yhtään. Citizink – alustaa oli käytetty nuorten osallistavan budjetoinnin sekä kattavan nuorisosuunnitelman laatimiseen Elchen kaupungissa Alicantessa. Tarkempia lisätietoja toteutustavoista ei päässyt tarkastelemaan ilman sisäänkirjautumista.

Havaintojen ja syvemmän tutustumisen kautta lasten digiraatien jatkokehittämistä varten on oleellista nostaa esiin neljällä eri alustalla lasten ja nuorten kanssa digitaalisesti tai hybridinä toteutettuja osallistamisen prosesseja:

- Participace 21 -alusta mahdollistaa koulujen osallistavan budjetoinnin, kyselyt ja äänestykset. Lisäksi sen avulla voidaan rakentaa ymmärrystä oppilaiden ja koulu yhteisöjen tarpeista. Alustalle on koottu menetelmiä osallistavia työpajoja varten. Kirjautumisessa on käytössä yksilölliset PIN-koodit.

Alusta mahdollistaa äänestykset ja kyselyt, joita kouluparlamentti voi hyödyntää esimerkiksi omaa koulua koskevien kysymysten läpi käymiseen.

- Decidim -alusta on käytössä Suomessa Helsingin kaupungilla Omastadi.fi osoitteessa osallistavan budjetoinnin suunnitteluun. Nuoria koskeva case -esimerkki oli toteutettu siten, että nuoret muotoilivat ehdotuksensa kasvotusten toteutetussa yhteiskehittämisen työpajassa Herttoniemen nuorisotalolla ja ehdotusta jatkojalostettiin tapaamisissa nuorisotyöntekijöiden kanssa. Lopuksi nuoret kirjoittivat ehdotuksesta lyhyen esittelytekstin omastadi.fi sivustolle, jossa ehdotusesitystä oli mahdollisuus äänestää.
- Assembl -alusta on suunniteltu muotoiluajattelun periaatteiden mukaisesti orgaanisesti etenevänä prosessina. Lisäksi koneoppiminen auttaa luokittelemaan alustalla julkaistua sisältöä äänestettäviksi ehdotuksiksi. Kyseessä ei ole pelkästään kysely tai mielipiteiden keräämisen tapa, vaan yhteisen ymmärryksen luomisen dialoginen prosessi. Parasta aikaa on käynnissä Euroopan laajuinen [Youth Talks -kysely](#), joka on suunnattu 15 – 29 vuotiaille nuorille ja nuorille aikuisille koskien koulutuksen ja yhteiskunnan tulevaisuutta; millaisia asioita lapsille ja nuorille tulisi opettaa, jotta he voisivat rakentaa sellaista yhteiskuntaa, jossa he tulevaisuudessa toivovat elävänsä. Kyselyyn ja keskusteluun osallistumiseksi ei ollut minkäänlaista tunnistautumista. Kuka vain pääsee vastaamaan kysymyksiin kuvin, tekstein tai nauhoittamalla puhetta verkkosivuosoitteessa, jossa kysely sijaitsee. Kyselyssä on eri teemoihin liittyviä avoimia kysymyksiä ja taustatietojen sekä vastausten luokittelua varten muodostettuja taustatietokysymyksiä.

Kirjallisuus:

- Alathur, S., Vigneswara Ilavarasan, P., & Gupta, M. P. (2014). Determinants of citizens' electronic participation: insights from India. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 8(3), 447–472.
- Alper, M., & Goggin, G. (2017). Digital technology and rights in the lives of children with disabilities. *New Media & Society*, 19(5), 726–740.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- Asmar, A., Mariën, I., & Van Audenhove, L. (2022). No one-size-fits-all! Eight profiles of digital inequalities for customized inclusion strategies. *New Media & Society*, 24(2), 279–310.
- Berix, M. (2012). YUTPA as a design tool for public participation. *AI & Society*, 27(1), 165–172.
- Burda, P., Abrham, J., & Horvathova, Z. (2017). Factors Influencing Online Civic Participation in Mid-sized Czech Towns. *Transformations in Business and Economics*, 16(2), 607–618.
- Cleland, B., Mulvenna, M., Galbraith, B., Wallace, J. & Martin, S. Innovation of eParticipation strategies using living labs as intermediaries. *Electronic Journal of e-Government*, 10(2), s. 120-132.
- Edelmann, N., Hoechtl, J. & Parycek, P. (2009) eParticipation for Adolescent Citizens (in Austria). Teoksessa MacIntosh, A. & Tambouris, E. (toim.) *Electronic Participation*. First International Conference, ePart 2009. Linz, Austria, 2009. Proceedings, s. 163-174.
- Edelmann, N., Krimmer, R. & Parycek, P. (2008) Engaging youth through deliberative e-participation: a case study. *International Journal of Electronic Governance*, 1(4), 385-399.
- Fizesan, B. (2012). DIGITAL ENGAGEMENT AMONG EASTERN EUROPEAN CHILDREN*. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, 57(1), 83-99,151.
- Freeman, J, & Quirke, S. (2013) Understanding E-Democracy. *eJournal of eDemocracy and Open Government* , 5(2), s. 141-154.
- Golubeva, A. & Ishmatova, D. (2013) E-Democracy in Russia: Political Awareness and Participation Among Young Citizens. Teoksessa Castelnovo, W. & Ferrari, E. (toim.) *Proceedings of the 13th European Conference on eGovernment*.
- Grasso, M., & Giugni, M. (2022). Youth doing politics in times of increasing inequalities. *Politics*, 42(1), 3–12.
- Heiss, R., & Matthes, J. (2019). Does incidental exposure on social media equalize or reinforce participatory gaps? Evidence from a panel study. *New Media & Society*, 21(11–12), 2463–2482.
- Hespanhol, L., Davis, H., Fredericks, J., Caldwell, G. A., & Hoggenmüller, M. (2018). The Digital Fringe and Social Participation through Interaction Design. *The Journal of Community Informatics*, 14(1), 4.
- Itten, A & Mouter, N. (2022) When Digital Mass Participation Meets Citizen Deliberation: Combining Mini- and Maxi-Publics in Climate Policy-Making. *Sustainability*, 14 (8). *eJournal of eDemocracy and Open Government*, 11 (1), s. 37 – 58.

- Karabag, S. F., & Coskun, B. B. (2013). [I Click, Therefore I am: The Internet and the Political Participation of Young People in Turkey](#). *Turkish Journal of Politics*, 4(1), 113–131.
- Katz, V. S., Moran, M. B., & Gonzalez, C. (2017). [Connecting with technology in lower-income US families](#). *New Media & Society*, 20(7), 2509–2533.
- Katz, V. S., Moran, M. B., & Ognyanova, K. (2019). [Contextualizing connectivity: how internet connection type and parental factors influence technology use among lower-income children](#). *Information Communication and Society*, 22(3), 313–335.
- Kim, Y., Russo, S., & Amnå, E. (2017). [The longitudinal relation between online and offline political participation among youth at two different developmental stages](#). *New Media & Society*, 19(6), 899–917.
- [Lampoltshammer, T.J., Zhu, Q., Parycek, P. \(2019\)](#). Affective Effect: Issue Engagement on a Youth E-Participation Platform.
- Literat, I., Kligler-Vilenchik, N., Brough, M. & Blum-Ross, A. (2018). Analyzing youth digital participation: Aims, actors, contexts and intensities. *The Information Society*, 34 (4), 261-273.
- Macintosh, A. (2004). Characterizing E-Participation in Policy-Making. Teoksessa Sprague, R. H. (toim.) *Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*.
- Macintosh, A., Robson, E., Smith, E. & Whyte, A. (2003). Electronic Democracy and Young People. *Social Science Computer Review*, 21 (1), s. 43 –54.
- Pietilä, I., Lähde, M., Varsaluoma, J. & Väänänen, K. (2022). eParticipation for Supporting Societal Participation Self-efficacy and Lowering the Thresholds of Societal Participation: Case Virtual Council. CHI EA '22: Extended Abstracts of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems.
- Pietilä, I., Meriläinen, N., Varsaluoma, J. & Väänänen, K. (2021). Understanding youths' needs for digital societal participation: towards an inclusive Virtual Council. *Behaviour & Information Technology*, 40 (5), s. 483-496.
- Santini, R. M., & Carvalho, H. (2019). [The rise of participatory despotism: a systematic review of online platforms for political engagement](#). *Journal of Information, Communication & Ethics in Society*, 17(4), 422–437.
- Scherer, S., Neuroth, C. Schefbeck, G. & Wimmer, M.A. (2009) Enabling eParticipation of the Youth in the Public Debate on Legislation in Austria: A Critical Reflection. Teoksessa MacIntosh, A. & Tambouris, E. (toim.) *Electronic Participation. First International Conference, ePart 2009. Linz, Austria, 2009. Proceedings*, s. 151-162.
- Thornberg, R., & Elvstrand, H. (2012). [Children's experiences of democracy, participation, and trust in school](#). *International Journal of Educational Research*, 53, 44–54.
- Toots, M. (2019) Why E-participation systems fail: The case of Estonia's Osale.ee. *Government Information Quarterly*, 36(3), s. 546 – 559.
- Wessels, B. (2012). [Identification and the practices of identity and privacy in everyday digital communication](#). *New Media & Society*, 14(8), 1251–1268.

Wu, T.-F., Chen, M.-C., Yeh, Y.-M., Wang, H.-P., & Chang, S. C.-H. (2014). [Is digital divide an issue for students with learning disabilities?](#) Computers in Human Behavior, 39, 112–117.

Yetano, A., & Royo, S. (2015). [Keeping Citizens Engaged: A Comparison Between Online and Offline Participants.](#) Administration & Society, 49(3), 394–422.

Liite 5: Digiraadin ministeriökartoitus

Haastatteluiden tulokset, v.2.0 / 2023

Haastattelut ministeriöissä

- Haastattelut tehty lähinnä joulukuussa 2022
- Yhteistyössä hankkeet: Lasten Digiraati ja Osallisuuden osaamiskeskus
- Haastattelijoina Mikko Säaskilahti, Elina Stenvall ja Laura Sirén
  - mikko.saaskilahti@nuortenakatemia.fi / elina.stenvall@sos-lapsikyla.fi
- Haastateltavat:
  - LVM/erityisasiantuntija
  - MMM/kouluruokakoordinaattori
  - OKM/erikoissuunnittelija
  - OKM/opetusneuvos
  - OM/projektipäällikkö
  - OM/lainsäädäntöneuvos
  - STM/lapsistrategian asiantuntija
  - TEM/johtava asiantuntija
  - YM/tutkija
- Digiraati on kaikille nimenä ja palveluna tuttu, mutta vain 1/9 oli käyttänyt Digiraatia

Versionhallinta

- v.1.0 / 25.1.2023
- v.2.0 / 12.12.2023 (saavutettavuusmuokkaus)
- v.2.1 / 14.12.2023 (saavutettavuusmuokkaus)

Yhteenveto haastatteluiden tuloksista

1. Nuorten elämän näkökulmaa saa kuulemalla ja osallistamalla
2. Perinteisesti kuullaan nuoria edustavia tahoja, ei nuoria suoraan
3. Kuulemisen ja osallistamisen systematiikassa parannettavaa
4. Kuulemiseen on harvoin erillistä budjettia
5. Asiantuntija tai vastuuvirkamies päättää kuulemisesta
6. Kuulemisen standardiratkaisu on lausuntopalvelu.fi
7. Digiraati lausuntopalvelu.fi:n rinnalle käteväksi palveluksi?
8. Kuulemiseen käytetään myös tilaisuuksia, raateja ja ohjausryhmiä
9. Kuuleminen ja osallistaminen alkuvaiheessa, jotta vaikutusta
10. Kuulemisen paikkoja uskotaan kuitenkin olevan harvassa
11. Kuulemistarve tuntuu seuraavan tarkasti hallituskautta
12. Suurin osa kuulemistapauksista liittyy suoraan nuorten arkeen
13. Tietoa kuulemistarpeista löytyy lainsäädännön hankesivuilta
14. Teoriassa lapsilta ja nuorilta voisi kysyä mitä vain – raatiiheita!
15. Monenlaisten lasten ja nuorten äänet halutaan autenttisina
16. Ikätasoista kuulemista sanoittamisella ja ”lapsiosaamisella”
17. Avaimet-käteen-Digiraati kiinnostaa
18. Osa tekisi Digiraadit pitkälti itse, nuorten tavoittamiseen apua
19. Kumppaneilta myös tutkittua tietoa ja dataa
20. Nuorten tulisi voida perehtyä aiheeseen ennen Digiraatia
21. Digiraadin mitta haastaa, fasilitointiin kaivataan apua
22. Digiraadin päätelmät halutaan pitkälle pureksittuina
23. Kuulluille tulisi viestiä etenemisestä

Nuorten elämän näkökulmaa saa kuulemalla ja osallistamalla

- Nuoria kuullaan ja osallistetaan, koska halutaan:
  - saada nuorten oman elämän näkökulmaa
  - saada tilannekuva ja ymmärretään ilmiöitä
  - tukea nuorten kansalaiseksi kasvua
- Kuuleminen kuuluu demokratiaan
  - avoimuutta päätöksentekoon
  - nuoret mukaan päättämään heitä koskevista asioista

"Vahvistaisi nuorten omaa ääntä valmistelussa, muodostaisi kokonaisuuden, jossa vahvistetaan näkökulmaa mikä nuorilla on omasta elämästään."
- projektipäällikkö, OM

"Vahvistaisi nuorten omaa ääntä valmistelussa, muodostaisi kokonaisuuden, jossa vahvistetaan näkökulmaa mikä nuorilla on omasta elämästään."
- projektipäällikkö, OM

"Kuuleminen on edustuksellisen demokratian oikeutus."
- lainsäädäntöneuvos, OM

"On koettu hyödyllisenä, esim. tässä hankkeessa joka koskettaa nuoria, heidän kuuleminen on totta kai tärkeää."
- erityisasiantuntija, LVM

Perinteisesti kuullaan nuoria edustavia tahoja, ei nuoria suoraan

- Perinteisesti nuoria ei kuulla suoraan
- Tarve siirtyä nuoria edustavien tahojen kuulemisesta nuorten kuulemiseen
- Myös nuoria kohdattu, mutta missä laajuudessa?
- Edustuksellisia nuoria tavoitetaan

"Osallistettiin edustuksellisesti järjestöjen kautta."
- opetusneuvos, OKM

"Kuulemistilaisuuksissa oli muutama nuori mukana."
- erityisasiantuntija, LVM

"Ja missä vaiheessa olisi hyvä lähteä nuorten kuulemiseen, eikä vaan nuoria edustavien tahojen."
- erityisasiantuntija, LVM

"Aiemmin on ollut taipumus kuulla nuoria välillisesti, nyt vahvistunut tarve kuulla nuoria suoraan väestöryhmään kuuluvana. Pitäisi tuoda oikeasti lisäelementtejä kuulemiseen.."
- erikoissuunnittelija, OKM

Kuulemisen ja osallistamisen systematiikassa parannettavaa

- Kuulemista ei välttämättä ole ohjeistettu lainkaan
- Vaikka on olemassa kuulemisen opas ja mallipohja (YM), kuuleminen ei silti systemaattista
- Nuoria lähellä olevassa valmistelussa voi olla systemaattista
  - Lapsistrategiassa kuuleminen systemaattista

"Ei ole ohjeistettu mitenkään, miten tulisi kuulla."
- projektipäällikkö, OM

"Mallipohjia osallistamisen suunnittelulle [intrassa]."
- tutkija, YM

"Ei systemaattista, nuorten kuuleminen, nuoret voivat lausua yhtälailla kuin kaikki Suomen kansalaiset."
- tutkija, YM

"STM:n puolesta en osaa sanoa, lapsistrategiassa systemaattista [kuuleminen]."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

Kuulemiseen on harvoin erillistä budjettia

- Rahaa kuulemisiin löytynee, muttei korvamerkittynä
- Jos ei ole ollut budjettia, on tehty itse
- Tietyissä hankkeissa budjettia on, esim. EU
- Ideana toivotaan rahaa VNK:n kautta Digiraatien järjestämiseen

"Ei ole ollut budjettia, tehtiin itse."
- erityisasiantuntija, LVM

"Hankkeen mukaan budjetti."
- tutkija, YM

*"Ei täsmällisesti korvamerkitty,
vain projektikulut."*
- opetusneuvos, OKM

*"Hallitusohjelman kautta voi olla
oma budjetti. EU hankkeessa on
varattu rahaa toteutukselle."*
- projektipäällikkö, OM

Asiantuntija tai vastuuvirkamies päättää kuulemisesta

- Asiantuntijatasolla päätökset liittyen kuulemisiin
- Valmisteluhankkeessa vastuuvirkamies voi päättää kuulemisesta

"Jos vain meidän kuulemista, on itse päätetty, muuten esim. lainvalmistelijoiden kanssa."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Sihteeritaso näitä pyörittelee eli me asiantuntijat."
- johtava asiantuntija, TEM

"Virkahenkilöt, jotka vastaavat hankkeista ja kokonaisuksista vastaavat rahasta, ei esim. yksikön päällikkö."
- projektipäällikkö, OM

"Valmisteluhankkeella on vastuuvirkamies, paljon päätösvaltaa millaista kuulemista, osastajohtaja tai ylempi johto myös."
- tutkija, YM

Kuulemisen standardiratkaisu on lausuntopalvelu.fi

- Lausuntopalvelu on
  - minimiratkaisu
  - ”automaattinen”
  - kankea
  - aina virallinen ja julkinen
  - suunnattu aikuisille, vaikka yritetään soveltaa nuoriinkin

”Lausuntopalvelu on minimiratkaisu. Paljon tehdään muutakin [kuin lausuntopalvelu], varsinkin isommissa hankkeissa.”
- tutkija, YM

”Lisätään hallituksen esityksen tai asetuksen luonnos, pyydetään lausuntoja, voi laittaa listan, kenelle lausuntopyyntö lähetetään, automaattisesti menee.”
- erityisasiantuntija, LVM

”Lausuntopalvelu superkankea ja huono. Otakantaa on pettymysten lähde.”
- lainsäädäntöneuvos, OM

”OM lausuntopalvelun heikkous on ettei voi käyttää kuin virallisessa lausunnossa.”
- lainsäädäntöneuvos, OM

”Se [lausuntopalvelu] vähän näyttää olevan enemmänkin aikuisten kanava”
- opetusneuvos, OKM

Digiraati lausuntopalvelu.fi:n rinnalle käteväksi palveluksi?

- Digiraadista
  - kuulemisen standardikanava kuten lausuntopalvelu.fi
  - helpommin lähestyttävä ja kevyempi työkalu kuin lausuntopalvelu
  - nuorille suunnattu formaatti
- Digiraatiin yhdistyy nopeus, helppous, helppo nuorten tavoitettavuus
  - Digiraadista kätevä väline kuulemiseen?
- Virallisuus vs. epämuodollisuus?

"Olisi paras, että [Digiraati] olisi lausuntopalvelun kaltainen, kynnys olisi matala, ei tarvitsisi varata budjettia tai muuta."
- erityisasiantuntija, LVM

"Onpa hieno palvelu, kuulostaa ihan nyt melkein sellaiseksi työkaluksi kuin lausuntopalvelu, täältä kuulisi nuorten kommentit."
- opetusneuvos, OKM

"Digiraativisio: Kun tulee nopea tarve selvittää nuorten tarve, Digiraati."
- erikoissuunnittelija, OKM

"[Digiraati] Kuulostaa kätevältä formaatilta sekä nuorten että hallinnan näkökulmasta."
- tutkija, YM

"Voisi pyrkiä tekemään virallisemmankin, jota ministeriöt systemaattisesti käyttäisi, samalla tavalla kun lakiakin säädettäessä esim. aina pitää lapsivaikutukset. Lausunnoissa tämä olisi aina yhtenä muotona."
- opetusneuvos, OKM

"Lausuntopalvelun layout on suunnattu aikuisille, digiraati voisi olla enemmän nuorille suunnattu. Sinne pureskelisi jonkun esityksen ytimen, ja sitten keskusteltaisiin, hei mitä mieltä ootte."
- opetusneuvos, OKM

Kuulemiseen käytetään myös tilaisuuksia, raateja ja ohjausryhmiä

- Kuulemisen tapoja tällä hetkellä mm.:
  - Kansalaisraadit
  - Nuorten ohjausryhmä
  - Opiskelijapuheenvuorot tilaisuuksissa
  - Kuulemistilaisuudet yhdistysten tuella
  - Erätaukokeskustelut
  - Webropol´-kyselyt

"Järjestettiin 9 maakuntakiertuetta, oli myös aina opiskelijapuheenvuoro tilaisuuksissa."
- opetusneuvos, OKM

"Erätaukoja tehty, jokainen uskaltaa sanoa oman mielipiteen."
- kouluruokakoordinaattori, MMM

"Kun tehtiin opetussuunnitelmauudistusta, suunnitelmallisesti ja lähtökohtaisesti sisällytettiin ohjausryhmä, yli 40 nuoren ääni tuli järjestöjen kautta."
- opetusneuvos, OKM

"...luonnon monimuotoisuudesta, siinä oli väestötason kansalaisraati, ei vain nuorille."
- tutkija, YM

"Esim. vammaisten nuorten kohdalla tehtiin paljon yhteistyötä Invalidiliiton ja Kynnys ry:n kautta."
- projektipäällikkö, OM

Kuuleminen ja osallistaminen alkuvaiheessa, jotta vaikutusta

- Kuuleminen / osallistaminen alkuvaiheessa, jotta vaikutus todellisuudessa näkyy
- Myös myöhemmissä vaiheissa nuoret mukaan
- Kokonaisuuden altistaminen nuorten mielipiteille
- Vaikutusten arviointiin

"Ennen kuin kirjoitettiin riviäkään, kuultiin nuoria, olisi käsitys nuorten aihepiirejä."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Mielekästä käydä keskustelua [alkuvaiheessa], mielekkäämpää ja ymmärrettävämpää mikä vaikutus kuulemisella on valmisteluun kuten kaikessa osallistamisessa, selkeää mihin pyritään."
- tutkija, YM

"Viimeksi tuli myöhemmässä vaiheessa, nyt aiemmin, oppineena. Altistettu koko ohjelma nuorten kuulemiselle."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Sekä että, [alussa ja myöhemmin]."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Vaikutusten arviointi myös, missä nuoret tiedon tuottajina mukana."
- tutkija, YM

Kuulemisen paikkoja uskotaan kuitenkin olevan harvassa

- Näkemys on, että nuorten kuulemisen paikkoja olisi suhteellisen vähän ja harvoin
- Uskotaan, että muilla on kuitenkin kuulemisen tarpeita, vaikkei itsellä olisi

"Näitä hankkeita ei ole usein, jotka koskettavat nuoria."
- erityisasiantuntija, LVM

"Lakiuudistus kerran 10v + Vanupo neljäksi vuodeksi kerrallaan, nämä voidaan ennakoida ja toistuvasti."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Tehdään hyvin vähän nuorten kuulemisia, en ole lainvalmistelija, olen vtm-taustainen."
- projektipäällikkö, OM

"Vaikka meillä itsellä on vähemmän tarvetta kuulla, halutaan mahdollistaa oman toiminnan kautta kuuleminen muille."
- erikoissuunnittelija, OKM

Kuulemistarve tuntuu seuraavan tarkasti hallituskautta

- Tarve seurailee melko tarkasti hallituskauden aikatauluja
- Valmius nuorten mukaanottamiseen kehitystyöhön vaihtelee; joissakin ministeriöissä tutkimuslaitoksia, toisissa ei?

"Pankki on tyhjennetty, kun vaalikausi loppuu."
- lainsäädäntöneuvos, OM

"Tarpeita ei ole, hallituskausi päätymässä."
- erityisasiantuntija, LVM

"Nyt meillä ei ole, hallituskausi loppuu ja vaihtuu. Nyt purkitetaan lapsistrategian ensimmäinen toimeenpanosuunnitelma."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

Suurin osa kuulemistapauksista liittyy suoraan nuorten arkeen

- Laki ajokorttilain muuttamisesta viimeisin, LVM
- Rasisminvastainen hallitusohjelmahanke, OM
- Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmauudistus, OKM
- VANUPO-kuuleminen, OKM
- Nuorisolain tarkistaminen, OKM
- Kouluruoan kehittämisohjelma, MMM
- Ohjaamojen toiminta, TEM
- Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia, YM

Tietoa kuulemistarpeista löytyy lainsäädännön hankesivuilta

- Hankesivustoilta voi seurata mahdollista kuulemisen tarvetta
  - Ministeriöiden verkkosivut, hankkeiden sivut, hankeikkuna

"Hankeikkunat, niihin päivitetään valmisteluvaiheista, jos tulee kuulemisia. Löytyy hankkeet ja valmistelu -osio ministeriön sivuilta."
- tutkija, YM

"Yhdenvertaisuus.fi sivusto, käynnissä olevat hankkeet, valikossa on tietoa."
- projektipäällikkö, OM

"Hankkeille tehdään myös omat hankesivustot, esim. ajokorttilain muutoshanke, jos googlettaa."
- erityisasiantuntija, LVM

Teoriassa lapsilta ja nuorilta voisi kysyä mitä vain – raati aiheita!

- Teoriassa kaikista aiheista voi kysyä lapsilta ja nuorilta; käytäntö ei kuitenkaan aina kohtaa?
- Aiheita:
  - julkisten varojen käyttö, avustuspolitiikka, lainsäädäntö, strategisen tason selvitykset, valmisteluhankkeet, vaikutusten arviointi, lapsistrategia, ohjaamot

"Valtionvarainministeriö kuuli lapsia julkisten varojen käytöstä - ei talouskaan ole aihe, etteikö voisi lapsilta kysyä."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Teoriassa voitaisiin kuulla avustuspolitiikassa, millaisia määrätahoja tarvittaisiin mihin tarpeisiin."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Meillä olisi ministeriötasollakin ylätason / strategisen tason selvityksissä osallistettavissa enenemmän loppuasiakasta."
- johtava asiantuntija, TEM

"Varmaan lainsäädäntöhankkeissa, jotain nuoriin liittyvää olis [Digiraadin paikka]."
- erityisasiantuntija, LVM

"Uskoisin että tietyissä valmisteluhankkeissa olisi mahdollista [Digiraateja], ja tullaan toteuttamaan."
- tutkija, YM

"Näen että seuraavalla hallituskaudella vois varmaan hyödyntää [digiraattia], kun lapsistrategian seuraavaa toimeenpanosuunnitelmaa tehdään, voisi digiraadinkin ottaa yhtenä osallistumisen keinona."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Ohjaamot ovat yhdenmukainen konsepti, osallistaminen samalla mallilla - Digiraati voisi olla hyvä ratkaisu, tuottavaa ja tehokasta."
- johtava asiantuntija, TEM

"Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointia."
- tutkija, YM

Monenlaisten lasten ja nuorten äänet halutaan autenttisina

- Tahtotila olisi kuulla monenlaisia nuoria; laatu ennen määrää
- Erilaisten äänten tuominen esille; ei tulisi ”pyöristää” vastauksia
- Digiraadista ratkaisu ei-aktiivisille nuorille / lapsille

”Pyritään kunnioittamaan ihmisten näkemyksiä, kun julkaistaan, säilyy autenttisina asiat, joita ihmiset nostavat, ei lähdetä maalailemaan päälle itse.”
- projektipäällikkö, OM

”Digiraati on kuin minieduskunta, koska loppulausuma ei välttämättä kuvaa moninaisuutta ja kirjoja. Me pyritään löytämään sateenkaaren kirjo”
- lainsäädäntöneuvos, OM

”Itse kamppailen ketä kuullaan, keiden ääni pääsee esille yhteiskunnassa.”
- projektipäällikkö, OM

”Helsinkiläinen maahanmuuttajanuori vs maaseutukunnassa asuvan paikallisen nuoren kokemusten keskiarvo; kumpikaan ei tunnista omaa mielipidettään.”
- erikoissuunnittelija, OKM

Ikätasoisista kuulemista sanoittamisella ja ”lapsiosaamisella”

- Ikätasoinen kuuleminen pitää sisällään asian sanoittamisen ja lasten kanssa työskentelyn osaamisen
- Virkamiehillä epävarmuutta, osaako keskustella lasten/nuorten kanssa
- Lasten/nuorten aliarviointi ongelmana?

”Ei olla kuultu lapsia, kun ei ole työkaluja ja keinoja, tarvittaisiin ammattiosaajien selkokieleistämistä ja fasilitointia.”
- projektipäällikkö, OM

”Puhutaan abstrakteista asioista, yhdenvertaisuus, syrjintä, rasismi - sen sanoittaminen ja millä tavalla lasten kanssa pystyisi puhumaan ikätason mukaan.”
- projektipäällikkö, OM

”Ei saisi aliarvioida nuoria, voi olla mielipide, vaikkei ole arkipäivää heille. Eikä yliarvioida...”
- erikoissuunnitteija, OKM

”Kysymyksen asettelu haastavampaa, ja luokanopettajan pitäisi ohjata [lapsia Digiraadissa].”
- kouluruokakoordinaattori, MMM

Avaimet-käteen-Digiraati kiinnostaa

- Digiraati palveluna kiinnostaa ainakin OM, OKM, YM
- Vaikka halukkuutta omatoimisuuteen olisi, resurssit ovat kaikilla rajalliset
- Palvelujen hankkiminen on luontevaa, kilpailutukset muistettava
- Nuoria lähellä olevat, välineitä ymmärtävät kumppanit tarpeellisia

"En tiedä, että olisi omin voimin järjestetty."
- tutkija, YM

"Voisiko vaikka SOS-Lapsikylältä saada ostettua tällaisen palvelun; Hei pitäisittekö yllä ja tekisittekö tiivistelmän, ottaisimme vastaan."
- opetusneuvos, OKM

"Pitää olla niitä jotka ovat mahd. lähellä lopun vastaajia, ja ymmärtävät välinettä."
- lainsäädäntöneuvos, OM

"Avaimet käteen toimitus sopisi, ellei olisi joku iso politiikkaohjelma, jossa olisi oma työntekijä, jonka työnkuvaan tämä kuuluisi keskeisesti."
- projektipäällikkö, OM

Osa tekisi Digiraadit pitkälti itse, nuorten tavoittamiseen apua

- Omia resursseja hyödyntäisi ainakin LVM, YM, OKM, STM lapsistrategia
- Nuorten tavoittamiseen kaivataan apua
- Aikaresurssia on niillä, joille kuuleminen on elimellinen osa prosessia

"Halukkuutta on omatoimisuuteen, mutta työaika on kortilla."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Työresurssina onnistuu, mutta nuorten tavoittamiseen ja kaikkeen vähän ylimääräiseen, siihen aina tarvitaan ulkopuolista apua."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Ei ollut apuja kuulemisen järjestämiseen, tästä olisi hyvä oppia lisää."
- erityisasiantuntija, LVM

"Nuorten mukaan saaminen, valmistelijoilla ei ole kokemusta miten motivoida ja saavuttaa nuoria, se on ehdottomasti sellainen vaihe, missä apua tarvitaan."
- tutkija, YM

"Nuorten tavoittaminen tietysti sellainen mihin tarvitsee apua."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

Kumppaneilta myös tutkittua tietoa ja dataa

- Vakiokumppaneita, esim. nuorisotutkijoita käytetään, muttei haluta lukkiutua tiettyihin tahoihin
- Ministeriöissä totuttu käyttämään kumppaneita

"On vakiokumppanit, ei tarvitse selitellä, tietävät lennosta mistä kyse."

- projektipäällikkö, OM

"Tutkitun tiedon käyttö, tulee tarttumapintaa nuorten kuulemiseen, ollaan yhteistyössä tutkimushankkeissa, uudempia kuulemisen tapoja."

- tutkija, YM

"Nuorisotutkijoiden tukea käytetään. Tutkimuksen kautta kosketuksissa nuoriin."

- erikoissuunnittelija, OKM

Nuorten tulisi voida perehtyä aiheeseen ennen Digiraatia

- Aiheeseen perehtyminen ennen raatia
- Tiedon jakaminen kohderyhmän taso huomioiden

"Kohdejoukko pitää varustaa tiedolla, mihin ottavat kantaa."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Tiedon taso on eri nuva-nuorella vs. nuorella joka ei ole koskaan osallistunut mihinkään nuoriin liittyvään kansalaistoimintaan."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Nuorilla ja aikuisillakin hankala hahmottaa, jos tulee yllättäen, pitäisi voida jäsenellä."
- opetusneuvos, OKM

"Miten digiraadissa toteutuu lapsen oikeus tietoon, että saavat tietoa ajatuksensa ja näkemyksensä muodostuksen pohjaksi. Taipuuko digiraati, että saavat tietoa."
- lapsistrategian asiantuntija, STM

"Nuorille varmaan hyvä jos enemmän aikaa nuorille on aikaa miettiä ja keskustella kotonakin."
- erityisasiantuntija, LVM

Digiraadin mitta haastaa, fasilitointiin kaivataan apua

- Digiraadin hidastempoisuus epäilyttää - voisiko olla nopea?
- Virkamiehillä ei todellisuudessa aikaa paneutua keskusteluun vaikka haluaisikin
- Selkeät keskusteluaajat (lapsille hyvä, samoin virkamiehille?)

"Toivottavasti ei ole niin että pitää aina se viikko tai kaksi olla."
- opetusneuvos, OKM

"Onko vaikeus ylläpitää keskustelua jos kestää pitkään."
- kouluruokakoordinaattori, MMM

"Jos meidän pitää olla valmistelussa olla mukana kädet savessa, aika ei riitä, aikaresurssi on se mistä kenkä puristaa."
- projektipäällikkö, OM

"Vaatii fasilitointiosaamista, ei ole valmistelijoiden päätehtävä, ulkopuolisten avusta voisi olla hyötyä."
- tutkija, YM

"Pitäisi etukäteen pysyä hahmottamaan paljonko menee aikaa ja pyhittää se aika ja kieltäytyä muusta silloin."
- projektipäällikkö, OM

Digiraadin päätelmät halutaan pitkälle pureksittuina

- Olisi kätevää, jos loppulausuma tulee palveluna (LVM, OKM)
- Joillakin halua osallistua itse loppulausuman muodostamiseen (YM, OKM)
- Samankin ministeriön sisällä erilaisia näkemyksiä, halutaanko tehdä itse (loppulausumaa)
- Loppulausuman muoto mietityttää, tuleeko kompromissi

"Kuulostaa hyvältä, jos palvelu pystyy vetämään yhteen, tulee loppulauselma."
- erityisasiantuntija, LVM

"Päätelmät halutaan tehdä itse, voihan siihenkin apua saada."
- erikoissuunnittelija, OKM

"Se olisi kyllä hyvä palvelu, mitenkähän gdr sallii, olisi arvokkaita ne kommentit, saisi printattua ne kuten lausuntopalvelusta."
- opetusneuvos, OKM

"Tämähän [Digiraati] on kuin etujärjestö, kehittää kompromissin."
- lainsäädäntöneuvos, OM

"Toki myös tiedon käsittely [raskasta], tutkijat saattavat hoitaa tiedon käsittelyn."
- tutkija, YM

Kuulluille tulisi viestiä etenemisestä

- Kuulluille tulisi viestiä, kuinka asiat etenevät, vaikkei oma ehdotus etenisikään
- Kommunikointi vaikuttaa osallistumis-motivaatioon. Kuultujen kunnioitus

"Kirjoitan kaikesta palautteesta kirjallisen arvion, tulee dokumentti, että on kuunneltu."
- lainsäädäntöneuvos, OM

"Arvostus ja kunnioitus mitä nuoret sanovat, on meille tosi arvokasta. Tiedonkeruutilaisuuden jälkeen ihmiset näkevät mitä syntyy ja mitä tapahtuu, informoidaan mikä lopputulema."
- projektipäällikkö, OM

"Kerrotaan, miksi idea ei toteutunut, tuodaan syyt esille, tietää että on kuunneltu ja pohdittu huolellisestilausuntopalvelusta."
- erikoissuunnittelija, OKM